МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань	07 Управління та адміністрування
спеціальність	072 Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма	Банківський бізнес

Форма навчання: *Очна (денна)*

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «**Перспективи розвитку зелених кредитів в Україні та світі**»

здобувача Поліщука Дениса Романовича _____
(підпис здобувача)

Науковий керівник:
Завідувач кафедри банківської справи та страхування,
доктор економічних наук, професор

_____ Примостка Л.О.
(підпис)

Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:
доктор економічних наук, професор _____ Примостка Л. О.
(підпис)

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ КРЕДИТІВ 7

1.1 Сутність та поняття «зеленого» банкінгу та «зелених» кредитів» 7

1.2 Принципи, особливості та види зелених кредитів 15

1.3 Інструменти зеленого кредитування 21

РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ 27

2.1 Особливості та стан екокредитування вітчизняними банками 27

2.2 Аналіз умов та особливостей надання «зелених» кредитів АТ «УКРГАЗБАНК» 39

2.3 Зарубіжний досвід екокредитування 46

2.4 Проблеми та перспективи розвитку зеленого кредитування в Україні 53

ВИСНОВКИ 60

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 63

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 69 сторінки, 7 таблиць, 22 рисунки, перелік джерел посилання з 64 найменувань.

«Перспективи розвитку зелених кредитів в Україні та світі»

Об'єктом дослідження є процеси реалізації екокредитування на міжнародну та національну рівнях та перспективи їх розвитку.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі надання банками зелених кредитів.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи визначенні перспектив розвитку та розробка практичних рекомендацій щодо активізації розвитку ринку зелених кредитів в Україні з урахуванням світового досвіду.

Відповідно до мети, поставлено такі *завдання* для вирішення:

- дослідити економічну природу «зеленого» банкінгу та «зелених» кредитів;
- визначити види, особливості та інструментарій «зеленого» банкінгу;
- проаналізувати сучасний стан ринку зелених кредитів в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід функціонування ринку «зеленого» кредитування;
- проаналізувати проблеми розвитку «зеленого» кредитування банками та розробити шляхи їх вирішення;
- визначити перспективи розвитку зеленого кредитування.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає у систематизації та узагальненні теоретичних підходів та методичного інструментарію реалізації зелених кредитів.

Практичне значення отриманих результатів полягає у сприянні подальшого розвитку ринку зеленого банкінгу та зелених кредитів в Україні. Висновки та пропозиції можуть бути використані на практиці українськими банками при формуванні стратегії екокредитування в нових умовах економічної невизначеності. Це забезпечить їм стійкий розвиток, підвищить доступність якість життя населення та стан навколишнього середовища. Окрім того, результати можуть бути використані для імплементації світового досвіду в державні програми сталого розвитку.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024.

Рік захисту роботи 2024.

Ключові слова: зелені кредити, сталий розвиток, зелені облігації, екокредитування, зелений банкінг.

ВСТУП

В умовах глобальних змін стан навколишнього середовища характеризується низкою соціальних, політичних, екологічних проблем і викликів. Людство все частіше стикається з проблемами, пов'язаними з виснаженням ресурсів та деградацією навколишнього середовища, особливо в результаті промислового розвитку. Військові дії на території України мають вкрай негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але й на економіку та банківський сектор. Кількість бомбардувань, мінування та викиди CO2 забруднюють навколишнє середовище. Зміна клімату є однією з найбільших проблем сучасності, а негативний вплив людини на планету є безпрецедентним.

Зміна клімату також створює нові виклики для центральних банків, регуляторів та наглядових органів. Важливим стає питання інтеграції аналізу ризиків зміни клімату в моніторинг фінансової стабільності. Це є вкрай особливо складною задачею через радикальну невизначеність, пов'язану з фізичним, соціальним та економічним явищем, що постійно еволюціонує і має складну динаміку та ланцюгові реакції.

В умовах глобальних змін стан навколишнього середовища в останні роки характеризується низкою екологічних проблем і викликів. Людство все частіше стикається з проблемами, пов'язаними з виснаженням ресурсів та забрудненням навколишнього середовища, в тому числі через розвиток промисловості.

Актуальність дослідження полягає в тому, що останнім часом інвестори все більше цікавляться екологічним кредитуванням і підтримують все більше ініціатив та ідей у цій сфері. Кредити є одним з основних джерел фінансування інвестицій у комерційні екологічні проекти та програми. Тому банки та інші фінансові та державні установи можуть відігравати важливу роль у просуванні соціально відповідальних та екологічно стійких інвестицій у цій сфері. Хоча українська банківська система перебуває наразі в складних умовах через повномасштабні воєнні дії на території України. Воєнні дії на території України вкрай негативно

впливають не тільки на навколишнє середовище, а й на економіку та банківський сектор. Кількість обстрілів, мін, вибросів вуглекислих газів забруднюють екологію. За таких умов все більше економічних суб'єктів визнають довгострокову необхідність поєднання модернізації банківської системи з досягненням цілей сталого розвитку, а «зелені» кредити розглядаються як фінансування майбутнього сталого розвитку та гуманітарного розмінування економіки.

Визначальною проблемою нашого часу є зміна клімату в наслідок всіх цих дій. Крім того зміна клімату ставить нові виклики перед центральними банками, регуляторами та наглядовими органами. Інтеграція аналізу ризиків, пов'язаних зі зміною клімату, у моніторинг фінансової стабільності є особливо складним завданням через радикальну невизначеність, пов'язану з радикальної невизначеності, пов'язаної з фізичним, соціальним та економічним явищем, яке постійно фізичним, соціальним та економічним явищем, яке постійно змінюється і включає в себе складну динаміку та ланцюгові реакції.

Дослідженню питань кредитування, фінансування та моніторингу екологічних проектів приділили увагу Біляк Б.О., Дима В. В., Коробчук Т.І., Коробчук Л.І., Мостовенко Н.А, Мартиненко В.О., Новицька О.В., Примостка Л.О., Краснова І.В., Шевалдіна В.Г., Лавренюк В.В, Раков І.Д., Сущенко О. Макар О.П., Хрутьба В.О., Щербаченко Д.Ю. та ін.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є визначення перспектив розвитку та розробка практичних рекомендацій щодо активізації розвитку ринку зелених кредитів в Україні з урахуванням світового досвіду.

Відповідно до поставленої мети поставлені та вирішено такі завдання:

- дослідити економічну природу «зеленого» банкінгу та «зелених» кредитів;
- визначити види, особливості та інструментарій «зеленого» банкінгу;
- проаналізувати сучасний стан ринку зелених кредитів в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід функціонування ринку «зеленого» кредитування;

- проаналізувати проблеми розвитку «зеленого» кредитування банками та розробити шляхи їх вирішення;
- визначити перспективи розвитку зеленого кредитування.

Об'єктом дослідження є процеси реалізації екокредитування на міжнародну та національну рівнях та перспективи їх розвитку.

Предметом дослідження є економічні відносини, що виникають у процесі надання банками зелених кредитів.

У дослідженні використано такі методи наукові пізнання: системний підхід та методи аналізу і синтезу, наукового узагальнення – для аналізу практики реалізації ESG-принципів в сучасних банках; графічно-аналітичний метод,

Практичне значення одержаних результатів: висновки та пропозиції можуть бути використані в практичній діяльності комерційних банків при розробці стратегії розвитку екологічного кредитування. Отримані результати мають практичну значущість, оскільки вони можуть бути використані банками установами для покращення результатів своєї діяльності (матеріальних, наглядових тощо) та активізації діяльності з надання зелених кредитів.

Результати дослідження дозволяють розглянути перспективи розвитку ринку «зелених» кредитів в напряму дослідження сталого розвитку . Це може бути корисно для дослідження ефективності зеленої енергетики, соціального ефекту.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці зарубіжних та вітчизняних дослідників з питань екологічного кредитування, нормативно-законодавчі акти України, офіційні та статистичні матеріали НБУ.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНИХ КРЕДИТІВ

1.1 Сутність та поняття «зеленого» банкінгу та «зелених» кредитів»

Ще в 1944 році академік Вернадський у своїй праці "Кілька слів про ноосферу" [1] писав, що на практиці людина і все людство, від якого вона не може бути відокремлена, нерозривно пов'язані між собою. нерозривно пов'язані з біосферою. Людина геологічно пов'язана з матеріальною та енергетичною структурою планети. У роботі Вернадського ноосфера - це нова форма трансформації біосфери в результаті (свідомої та значною мірою несвідомої) людської діяльності.

Як наслідок, людство повинно постійно вживати додаткових заходів для збереження наявних природних ресурсів для майбутніх поколінь.

На Всесвітньому економічному форумі, що відбувся у 2020 році у Давосі, було визначено Топ-10 глобальних загроз найближчими роками. Половина з них - це кліматичні, а саме: зміна клімату, вплив вуглецевих викидів, рукотворні екологічні катастрофи, втрата біорізноманіття, природні катастрофи [2].

За даними Amnesty International, 400 000 людей можуть передчасно померти через зміну клімату, а до 2050 року недоїдання і голод на Землі зростуть на 20% [3]. Рівень CO2 в атмосфері різко зріс з приблизно 315 ppm у 1959 році до 370 ppm у 1970 році та 400 ppm у 2016 році. За даними метеостанцій, концентрація CO2 на Землі 11 травня 2019 року була вищою, ніж будь-коли в історії людства, і значно перевищувала 270-280 ppm, які переважали протягом тисячоліть до промислової революції [4].

Температура Землі не повинна підвищитися більш ніж на 1,5°C. Якщо глобальна температура підвищиться більш ніж на 2°C, одному мільярду людей не вистачатиме води. Якщо до 2100 року глобальна температура підвищиться на

2,5°C (порівняно з доіндустріальним рівнем), під загрозою можуть опинитися фінансові активи на суму близько 2,5 трильйонів доларів США (так звана кліматична вартість під ризиком (VAR)). У найгіршому випадку, з ймовірністю близько 1% (99-й процентиль кліматичної VAR), глобальні втрати активів складуть 24 трильйони доларів США (17% від загального обсягу активів) [2]. На думку експертів Лондонської школи економіки, ці оцінки означають значну втрату фундаментальної вартості фінансових активів, що, ймовірно, матиме негативний вплив на світову економіку. Вони стверджують, що обмеження потепління не більше ніж на 2°C має економічний сенс для більш ризикованих інвесторів і ще більше вплине на інвесторів, які не схильні до ризику. Завдяки емоційній чутливості людей ці та інші причинно-наслідкові ланцюжки викликають найнесподіваніші реакції, які миттєво відображаються на ціні фінансових активів. Так формується «зелена» економіка або низьковуглецева економіка під якою прийнято розуміти економіку з низькими викидами вуглецевих сполук та яка ефективно використовує ресурси, і яка відповідає інтересам суспільства.

Сучасний тренд на сталий економічний розвиток нерозривно пов'язаний з вирішенням питань впливу бізнесу та людей на навколишнє середовище, зміною клімату, вирішенням соціальних проблем та забезпеченням сталого розвитку. Незворотність і нелінійність екологічних процесів, коли невеликі зміни можуть призвести до набагато більших змін, у тому числі в інших сферах, є основним джерелом характеру зеленого банкінгу. Тому необхідно інтегрувати сталий розвиток у банківську діяльність, знаходити відповідні управлінські рішення та розробляти фінансові механізми та інновації для мінімізації його впливу [5].

Для досягнення цілей сталого розвитку, а саме перехід до низьковуглецевої та ресурсоефективної економіки, необхідна чітка державна політика сталого фінансування, яка складається з окремих компонентів (рис. 1.1).

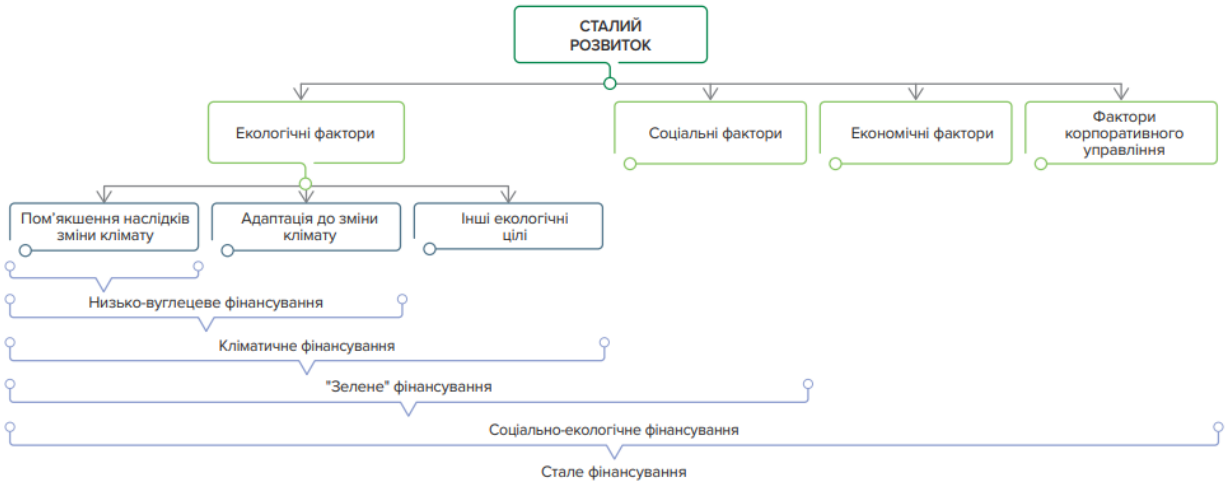

Рисунок 1.1 - Компоненти сталого розвитку та сталих фінансів, їх взаємозв'язок

Джерело: використано автором на основі [45]

За визначенням UNEP, метою зеленого фінансування є «підвищення рівня фінансових потоків (банківських, мікрокредитних, страхових та інвестиційних) з державного, приватного та некомерційного секторів для пріоритетів сталого розвитку». Важливою частиною цього процесу є контроль як соціальних так і екологічних ризиків і досягнення відповідних комерційних вигод, при цьому позитивно впливаючи на навколишнє середовище [13].

Міжнародна спільнота доклала значних зусиль для розвитку цього напряму. Наприклад, створено Мережу сталого банківського обслуговування (*Sustainable Banking Network*) як неформальну організацію, що об'єднує банківські регулятори та банківські асоціації, зацікавлені в розробці екологічно стійких практик і правил; в рамках Фінансової ініціативи *UNEP Financial Initiative* ООН створено середовище для банків та інших інвесторів для розвитку послуг «зеленого» банкінгу. Створено робочу групу для розробки «дорожньої карти» щодо створення сприятливого середовища для банків та інших інвесторів для розвитку «зелених» банківських послуг. Створено Коаліцію з інвестицій в «зелену» інфраструктуру (*Green Infrastructure Investment Coalition*)., яка об'єднує уряди, міжнародні організації та банки для спільної роботи над фінансуванням зелених проєктів. Спільнота Стійких фінансових ініціатив (*Sustainable Finance*

Initiative) створена для сприяння розвитку інфраструктури для сталого фінансового сектору [6].

Для розробки ефективних систем управління зміною клімату та екологічними ризиками центральні банки 12 грудня 2017 року створили Мережу для озеленення фінансової системи (NGFS) (*Network for Greening the Financial System*) - мережу центральних банків та наглядових органів з усього світу для обміну досвідом та розширення досліджень у сфері екологізації фінансової системи, а також з метою забезпечення ефективного управління кліматичними та екологічними ризиками. Сьогодні організація налічує 87 члени та 13 спостерігачів.

Національний банк України приєднався до Мережі екологізації фінансової системи (NGFS) у 2021 році. Враховуючи значний вплив фінансових ринків на всі сектори економіки. НБУ визначив одним із своїх поточних завдань впровадження регуляторних практик, які суттєво знижують екологічні та соціальні ризики для економічної системи. Приєднавшись до мережі, НБУ набув можливості ділитися досвідом та дослідженнями щодо екологізації фінансової системи з регуляторами, які вже досягли значного прогресу в цій сфері. Участь у засіданнях робочої групи сприятиме підвищенню обізнаності про фінансову екологізацію як всередині установи, так і серед інших учасників українського фінансового ринку. Сучасність, особливо з урахуванням умов воєнного стану, вимагає від всіх дбайливого ставлення до навколишнього середовища та комплексного підходу до впровадження РЕ принципів - екологічності та соціальної відповідальності у фінансовій системі.

Отже, світова спільнота зацікавленна у розвитку сталого, відповідального банкінгу, в тому числі розвиваючи такий напрям як “зелені кредити”.

Розвиток наукового розуміння відповідальних фінансів призвів до появи різноманітних напрямів досліджень діяльності фінансових установ, спрямованих на максимізацію економічної ефективності будь-якими засобами (рис. 1.2).

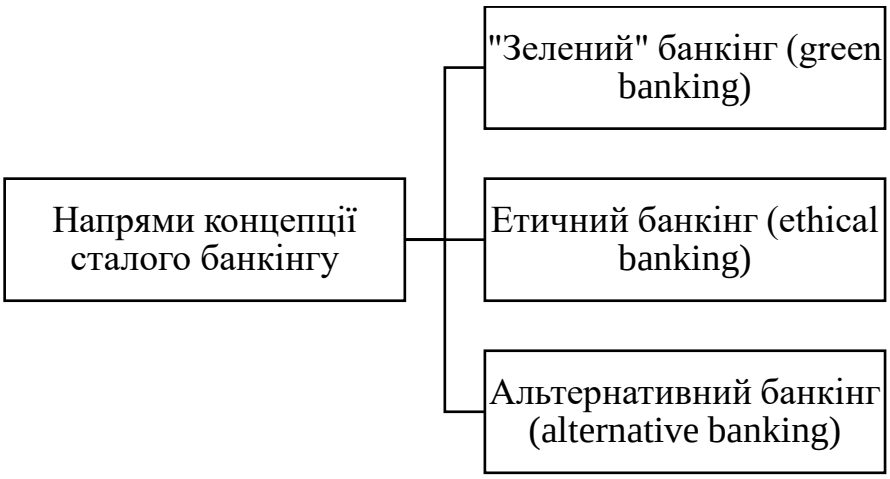

Рисунок 1.2 – Напрями дослідження сталого банківського бізнесу

Джерело побудовано автором

Окремі дослідники [7-8] описують зелений банкінг у контексті теорії «зеленого банкінгу» (green banking), яка збалансовує економічні вигоди з ефективними ринковими стратегіями, спрямованими на вирішення низки екологічних проблем, таких як зміна клімату, якість повітря та втрата біорізноманіття. Прихильники зеленого банкінгу стверджують, що довгострокові економічні проекти, які враховують природні закономірності, в кінцевому підсумку будуть прибутковими, тоді як проекти, які не враховують довгострокові екологічні наслідки, в кінцевому підсумку будуть збитковими.

Концепція зеленого банкінгу має дві складові: по-перше, застосування екологічних стандартів у банківській діяльності та, по-друге, надання банківських послуг клієнтам, які реалізують проекти, пов'язані з ефективним використанням ресурсів та зменшенням шкідливого впливу на навколишнє середовище.

Інші автори [9-11] досліджують тему «етичного банкінгу» (ethical banking). Етичний банкінг визначається як банківська діяльність, що базується на принципах економічної стійкості, екологічної відповідальності, соціальної інклюзії, етики та прозорості.

К. Меттенхайм та О. Буцбах [12] розглядають "альтернативний" банкінг (*alternative banking*) як форму банківської діяльності, де переслідується економічна вигода при одночасному досягненні соціальних та екологічних вигод.

В цілому схиляючись до концепції «*зеленого банкінгу*» (*green banking*) зазначимо, що вона полягає у збалансуванні економічних інтересів з ефективними ринковими стратегіями для вирішення низки екологічних проблем, таких як зміна клімату, якість повітря та втрата біорізноманіття. Вона також визнає, що довгострокові економічні проекти, які враховують природні закономірності, є прибутковими, тоді як проекти, здійснені без урахування їхнього довгострокового впливу на навколишнє середовище, не є прибутковими.

«Зелений банкінг» можна розглядати як окреме явище або як частину таких стратегій, як соціально відповідальне інвестування (CBI), екологічне, соціальне та управлінське інвестування (ESG) та стале інвестування (CI). «Зелений банкінг» - це процеси та продукти, які роблять банківську діяльність економічно та екологічно стійкою та сприяють збереженню довкілля. «Зелений банкінг» включає ініціативи з оцінки ризиків, спрямовані на збільшення екологічно чистих інвестицій та зменшення екологічно шкідливого кредитування (рис. 1.3).

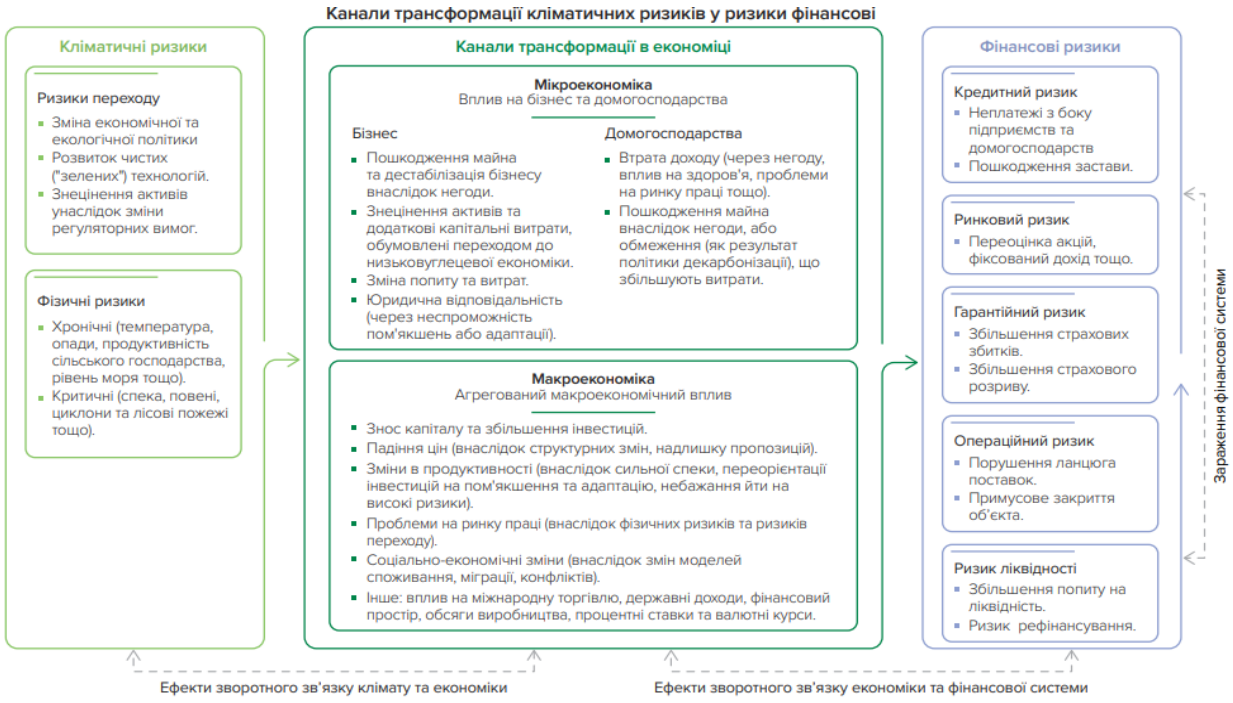

Рисунок 1.3 - Важливість систем управління кліматичними, екологічними та соціальними ризиками для банків, їх клієнтів – підприємств, позичальників та інвесторів

Джерело: використано автором з [46]

Отже, зелений банкінг (*green banking*) - це новий стратегічний імператив, спрямований на розвиток екологічно безпечних (Eco-friendly) банківських практик.

Незалежно від тематики, всі розглянуті підходи визнають екологічну складову обов'язковим елементом соціально відповідального банкінгу. Водночас дедалі більшого поширення набуває концепція "зеленого" банкінгу. У таблиці 1.1 узагальнено трактування з питань розуміння поняття "зелений" банкінг іноземних авторів.

Таблиця 1.1 – Трактування «зеленого» банкінгу (green banking) зарубіжними дослідниками

Автор	**Трактування «зеленого» банкінгу -**
А	**!**
Neeru Kapoor, Meenu, Jaitly, Rishi Gupta [8]	поєднання операційних поліпшень, технологій і звичок клієнтів в банківському бізнесі, спрямоване на підвищення дбайливого ставлення до навколишнього середовища та зменшення вуглецевого сліду
Lalon Raad Mozib [14]	будь-яка форма банківської справи, від якої країна і нація отримує екологічні вигоди. Традиційний банк стає «зеленим» банком, направляючи свої операції на поліпшення навколишнього середовища. «Зелений» банкінг також включає розробку інклюзивних банківських стратегій, які забезпечать економічний розвиток і екологічний ефект
Sarita Bahl [15]	новий стратегічний імператив, в рамках якого відбувається розвиток еколого-орієнтованих (Eco-friendly) банківських операцій, спрямованих на захист довкілля
Hardeep Singh, Bikram Pal Singh [16]	як концепція - проактивне і «розумне» мислення (smart thinking), засноване на розумінні того, що сьогоднішні дії з охорони навколишнього середовища можуть принести користь нашим майбутнім поколінням
Broto Rauth Bhardwaj, Aarushi Malhotra [17]	інноваційна стратегія банку, заснована на впровадженні технологій, процесів і продуктів, які призводять до істотного скорочення вуглецевого сліду, а також сприяють сталому розвитку банківського бізнесу
Mark G. Dotzour, Sunshine Manning [18]	«Зелений» банкінг - модель банківської діяльності, яка створює можливості для пом'якшення негативного впливу на середовище проживання людини, а також дозволяє приватному сектору стати економічним бенефіціаром природоохоронної діяльності стійкості, екологічної відповідальності, соціальної інтеграції, етики та прозорості.

Джерело: узагальнено автором за [8,14-18]

В межах «зеленого банкінгу» реалізується концепція «зелених кредитів».

Актуалізація явища «зелених кредитів» призвела до появи багатьох концепцій та визначень. «Зелений кредит» - це широкий термін, який може бути окремим аспектом окремої інвестиційної теми або тісно пов'язаний з такими підходами, як соціально відповідальні інвестиції (Social Responsible Investment, SRI), екологічні, соціальні та управлінські (Ecology, Social and Governance (ESG) екологія, соціальна відповідальність, ефективне управління) або стійкі інвестиції (Sustainable Investment, SI). Хоча ці підходи суттєво відрізняються за змістом, вони фундаментально схожі в тому, що розглядають нефінансові аспекти інвестицій в управління активами у кредитних відносинах.

Отже, аналіз концепцій доводить, що «зелені» кредити можна інтерпретувати по-різному, наприклад, як «чисті», «сталі», «відповідальні», «екологічно чисті» або «інвестиції в боротьбу зі зміною клімату». Деякі з цих визначень є досить загальними, інші - більш конкретними (технічними), з багатьма перекриттями і часто суперечностями та двозначностями. Так само, як важко описати всі аспекти "зелених кредитів", так само важко знайти чітке визначення.

Наразі існують десятки тлумачень цієї економічної категорії в різних міжнародних документах, і було б нудно перераховувати та порівнювати їх усі. Незважаючи на відсутність єдиного, міжнародно прийнятого і визнаного визначення зеленого кредиту, доцільно скористатися тлумаченням терміну, сформульованим експертами міжнародних економічних і фінансових інституцій.

За визначенням МВФ, зелені кредити - це інвестиції, які зменшують викиди парникових газів та забруднення повітря без суттєвого скорочення виробництва та споживання неенергетичних товарів.

Роль і функції банків у фінансуванні екологічних проектів є важливими. Тому необхідно якнайшвидше вирішити основні проблеми, пов'язані з екологічним кредитуванням, і зробити цей сектор більш ефективним. Активна

діджиталізація економіки дозволить поєднати інформаційні продукти з традиційними інструментами зеленого банкінгу. У цьому контексті

Інформаційні продукти та традиційні інструменти зеленого банкінгу зливаються в рамках активної цифровізації економіки. У цьому контексті розробка загальних принципів, стандартів і правил зеленого банкінгу та екологічного менеджменту в банках на національному та міжнародному рівнях, ймовірно, матиме вирішальне значення для розвитку цієї сфери.

1.2 Принципи, особливості та види зелених кредитів

За даними Міжнародної фінансової корпорації, до 2030 року на ринках, що розвиваються, існує глобальна можливість для кліматичних інвестицій у розмірі близько 23 трильйонів доларів, тоді як в Україні вона оцінюється в 73 мільярди доларів. Щоб скористатися цим потенціалом, країні необхідно прийняти відповідні стандарти та політику для побудови сталого фінансового сектору.

2003 рік визнаний переломним у розвитку соціально відповідального банкінгу, коли деякі з найбільших банків світу, такі як Citigroup Inc, The Royal Bank of Scotland та Westpac Banking Corporation, прийняли «Принципи Екватора» (далі «РЕ») - набір соціальних та екологічних стандартів для кредитування та проектного фінансування. «Принципи Екватора» спрямовані на управління соціальними та екологічними ризиками в контексті зеленого фінансування. Вони є рекомендаціями щодо управління екологічними та соціальними ризиками при проектному фінансуванні та кредитуванні. Принципи Екватора застосовуються до проектного фінансування (10 млн дол США або більше), консультаційних послуг з проектного фінансування (10 млн дол США або більше), корпоративних кредитів на основі проектів, проміжних кредитів та рефінансування на основі проектів. Принципи ґрунтуються на

стандартах, розроблених Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК) щодо екологічної та соціальної стійкості. Вперше Принципи були опубліковані у 2003 році і схвалені десятьма великими банками; з того часу вони неодноразово переглядалися.

Четверте останнє оновлення відбулося в листопаді 2019 року і стало обов'язковим для всіх установ з 1 жовтня 2020 року. Наразі 116 фінансових установ у 37 країнах офіційно впровадили ПЕ у свою діяльність [19, 20].

Хоча спочатку ці принципи були впроваджені банками розвинених країн (Таблиця 1.2), зараз вони прийняті фінансовими установами в Африці, Китаї, Сінгапурі, Тайвані, Індії, Південній Кореї та Латинській Америці. Банки Східної Європи та СНД поки що не виявили інтересу до цієї ініціативи.

Таблиця 1.2 – Фінансові інститути, які першими адаптували ПЕ в своїй діяльності

Назва банку	**Країна**
ABN AMRO	Нідерланди
Barclays	Великобританія
Citigroup США	США
WestLB Германия	Німеччина
Credit Lyonnais (Calyon) Франция	Франція
Credit Suisse Швейцария	Швейцарія
HypoVereinsbank (Unicredit)	Німеччина
Rabobank	Нідерланди
Royal Bank of Scotland	Великобританія
Westpac	Австралія

Джерело: складено автором на основі: [20]

При фінансуванні проектів банки та інші фінансові установи, що реалізують проект, повинні будуть ідентифікувати цю категорію. Існує три основні категорії проектів

Категорія А - проекти з потенційно високими екологічними та соціальними ризиками та/або незворотними негативними наслідками.

Категорія B - проекти з потенційно обмеженими екологічними та соціальними ризиками та/або локалізованими і легко зворотними негативними впливами.

Категорія C - проекти з незначними соціальними та екологічними ризиками та мінімальними або відсутніми негативними впливами.

Залежно від категорії, до якої було віднесено проект, будуть потрібні подальші заходи.

ЕП є міжнародною ініціативою, яка привернула інтерес деяких великих фінансових установ. Однак сфера застосування цієї ініціативи, як правило, зосереджена на великих проектах. Водночас повсякденна діяльність банку в ідеалі має бути сталою і спрямованою на мінімізацію всіх екологічних та соціальних ризиків.

У цьому плані доцільно враховувати досвід регуляторів ЄС, які за останні роки вжили низку заходів для посилення вектору сталого розвитку у фінансових установах. На додаток до описаних вище ініціатив, Європейський банківський орган (ЄБА) у грудні 2019 року прийняв План дій ЄБА зі сталого фінансування. Основними цілями цього документу є:

- ✓ вдосконалити нормативно-правову базу, щоб стимулювати фінансові установи розвиватися відповідно до принципів сталого розвитку;
- ✓ інтегрувати міркування сталого розвитку в стратегії розвитку та управління ризиками фінансових установ;
- ✓ надання регуляторам необхідних інструментів для моніторингу та оцінки потенційних соціальних, управлінських та екологічних ризиків фінансових установ [21].

План дій ЄЦБ містить не лише основні напрямки роботи у сфері сталого фінансування, його компетенції в рамках чинної нормативної бази, а й план прийняття нормативних документів зі сталого фінансування, що охоплює період з четвертого кварталу 2019 року до першого півріччя 2025 року. [21]. На основі

цього документу ЄЦБ опублікував дискусійний документ щодо управління та моніторингу соціальних, екологічних та управлінських (далі - ESG) ризиків для кредитних установ та інвестиційних компаній (*Discussion Paper on management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firms*), в якому описано, як ESG ризики та фактори можуть бути враховані в регуляторній базі [22].

У розвиток Плану дій Європейської Комісії з фінансування сталого зростання та ESAP Європейський центральний банк (далі - ЄЦБ) розробив Керівництво з кліматичних та екологічних ризиків: «Наглядові очікування щодо управління ризиками та розкриття інформації» (*Guide on climate-related and environmental risks: supervisory expectations relating to risk management and disclosure*), остання версія якого була опублікована в листопаді 2020 року. Цей документ має рекомендаційний характер і описує сучасні практики управління ризиками, надає класифікацію ризиків та розкриває їхній вплив на традиційні банківські ризики. Кліматичні та екологічні ризики в основному поділяються на фізичні та перехідні ризики. Фізичний ризик набуває форми негативного фінансового результату в разі поступової зміни клімату, погіршення якості повітря і води та інших екологічних проблем. У той же час, перехідні ризики можуть матеріалізуватися у вигляді фінансових втрат для банку внаслідок врахування принципів сталого розвитку в економічному розвитку країни.

Це може проявитися у вигляді репутаційних ризиків, якщо банк продовжить фінансувати екологічно шкідливі виробництва, або в результаті збільшення частки неплатоспроможних позичальників, які не зможуть погасити свої борги через збільшення витрат на дотримання нових екологічних стандартів.

Керівні принципи ЄЦБ окреслюють очікування наглядових органів щодо управління екологічними та кліматичними ризиками. Зокрема, банкам рекомендується враховувати їхній вплив на бізнес-середовище при прийнятті стратегічних та бізнес-рішень. ЄЦБ також вважає бажаним визначити осіб,

відповідальних за управління екологічними та кліматичними ризиками у внутрішній структурі банку, і рекомендує банкам збирати дані та готувати спеціальні звіти для оцінки схильності до таких ризиків та інших питань. ЄЦБ зазначає, що банки все ще недостатньо розкривають інформацію про кліматичні та екологічні ризики. У зв'язку з цим наглядовий орган має намір більш детально оцінити це питання та продовжити обговорення з банками конкретних заходів у цій сфері у другій половині 2021 року [23].

Соціальні та екологічні питання є дуже важливими в сучасній економічній системі. В ідеалі, реалізація тих чи інших рішень економічної політики повинна базуватися на досягненні цілей сталого розвитку. Важливу роль у цьому процесі відіграє фінансова система, до завдань якої входить ефективний перерозподіл грошових коштів. Банки та інші фінансові установи мають великий інвестиційний потенціал для фінансування екологічних та соціальних проектів. Оскільки «зелене» фінансування є відносно новим видом діяльності для банків і фінансових компаній, загальні правила, норми та рекомендації у цій сфері все ще розробляються регуляторами грошово-кредитного ринку та транснаціональними фінансовими установами та організаціями.

Застосування соціальних та екологічних принципів до банківських операцій дозволить досягти синергії між економічним впливом та екологічними перевагами, що в довгостроковій перспективі сприятиме покращенню умов життя людей та, в свою чергу, забезпечить банківський сектор платоспроможними клієнтами, що, безсумнівно, зміцнить основи банківської системи.

Україна у 2021 році розробила в особі НБУ і прийняла концепцію Сталого розвитку в межах якої зазначено, що для досягнення кліматичної нейтральності українська економіка потребує змін у таких сферах:

- збільшення виробництва електроенергії з відновлюваних джерел енергії;

- впровадження сучасних технологій (у тому числі водневих) та уловлювання і зберігання вуглецю;
- значне підвищення енергоефективності житлових та промислових будівель;
- скорочення використання транспорту з двигунами внутрішнього згоряння та збільшення електротранспорту;
- покращення управління відходами та використання води;
- збільшення органічного сільського господарства та скорочення викидів метану в сільському господарстві;
- збільшення поглинання вуглецю шляхом збільшення лісового покриву;
- збільшення поглинання вуглекислого газу шляхом збільшення лісового покриву.

Фахівцями було визначено необхідні обсяги фінансування для досягнення цілі оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди, в 2021–2030 роках (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Інвестиції, необхідні для досягнення цілі оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди, в 2021–2030 роках

Сектор	Капітальні інвестиції (млрд €)
Всього	**102**
1+2. Енергетика + Промислові процеси (без споживчих витрат)	93
Сільське господарство	2
Виробництво енергії й тепла	26*
Промисловість	37*
Будівлі* (без споживчих витрат)	16
Опалення	16
Включаючи термомодернізацію будівель	13
Видобування та транспортування енергоресурсів	8
Транспорт (без споживчих витрат)	3*
Приватні авто*	3
3. Сільське господарство	2,3*
4. Землекористування, зміни в землекористуванні та лісове господарство	3
5. Відходи	2

Джерело [44]

Враховуючи світові тенденції, український банківський сектор ще не «свідомо» трансформував свої бізнес-процеси в контексті «зелених» викликів, що в довгостроковій перспективі сприятиме покращенню екологічного іміджу нашої країни та створенню більш сприятливих умов для життєдіяльності людей.

1.3 Інструменти зеленого кредитування

Під «зеленим кредитування» часто розуміють об'єкт кредитування. Зокрема, йдеться про кредитування «зелених» технологій, надання інвестицій для «зелених» підприємств та розвиток умов, які дозволяють функціонувати виробництву [24].

«Зелені» кредити є важливим фактором поступового переходу до зеленої економіки, а розширення зелених інвестицій може сприяти підвищенню потенціалу зеленої промисловості та впровадженню екологічно стійких технологій, а також створенню нових робочих місць у всіх секторах економіки.

«Зелені» кредити мають бути орієнтовані на кінцеві результати. Для якісного аналізу розвитку зеленого кредитування необхідно дослідити його основні складові, серед яких ключовим елементом є зелений банкінг.

Зелений банкінг визначається як специфічний напрям банківської діяльності, орієнтований на навколишнє середовище, який сприяє використанню екологічно чистих технологій для зменшення шкоди навколишньому середовищу шляхом здійснення наступних видів діяльності: сприяння впровадженню екологічного та соціального фінансування [25].

Фахівці Інституту вищої освіти в Індії зазначають, що зелений банкінг – це поєднання процесів і продуктів, які роблять банківську діяльність економічно та екологічно стійкою. Відповідно, «зелений» банкінг реалізується двома шляхами:

- *екологічний банківський менеджмент* – комплекс заходів, щодо напрацювання рішень та їх реалізація у сфері «зеленого» банкінгу; він спрямований на зменшення шкоди та витрат на навколишнє середовище через здійснення повсякденних операцій банків, тобто «зелений банкінг» у банківській діяльності;
- *інструментарій надання кредитних ресурсів* - для фінансування екологічних проектів, розвитку зелених технологій та продуктів, популяризації зеленого банкінгу.

Щодо першого напряму, то тіж самі індійські фахівці виділяють декілька стадій зрілості реалізації екологічного банківського менеджменту (рис. 1.4).

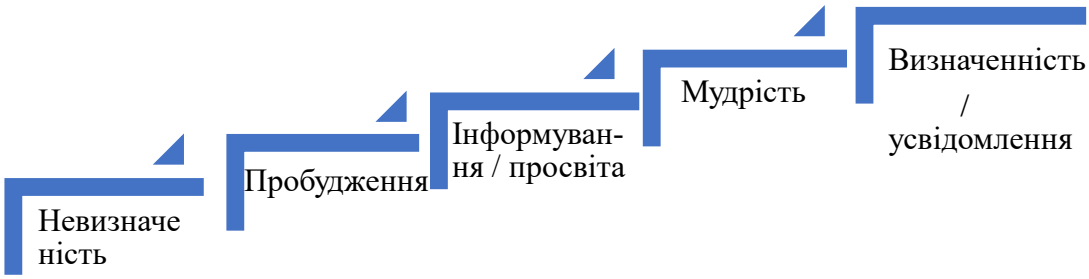

Рисунок 1.4 - Стадії зрілості зеленого менеджменту (приклад Індії)

Джерело: складено автором на основі: [26]

Інші експерти пропонують виділяти наступні кроки етапи розвитку екологічного менеджменту в банках для забезпечення сталого банкінгу:

- захисний банкінг. На цьому етапі банки не зацікавлені в розробці природоохоронних заходів, а прагнуть виключити їх зі своєї діяльності, оскільки вони тягнуть за собою додаткові витрати,
- превентивний банкінг. На цьому етапі урядовий та громадський тиск змушує фінансові установи інтегрувати екологічні міркування та управління ризиками у свою діяльність,
- агресивний банкінг. На цьому етапі банк не тільки діє як звичайна юридична особа, яка належним чином враховує екологічні та соціальні міркування, але й активно впроваджує різноманітні "зелені" фінансові інструменти та публікує результати своєї еколого-соціальної банківської діяльності у вигляді щорічних звітів,
- сталий банкінг. Це найбільш просунутий етап, на якому вся діяльність банку як юридичної особи та фінансової установи відповідає ЦСР. Основною метою є не максимізація прибутку, а максимізація переваг банку як сталої організації [27].

Другий механізм зеленого банкінгу є економічною складовою екологічного механізму національної екологічної політики і є ефективною та перспективною складовою зеленого фінансування [28]. «Зелене» кредитування є важливим сегментом інвестиційного ринку, який з кожним роком розширюється у все більшій

кількості країн, і поступово з'являються такі фінансові інструменти, як зелені кредити та облігації, зелені кредитні лінії (важливе джерело довгострокового фінансування, особливо в секторі енергетики), гранти та структуровані фонди зелених інвестицій.

У той же час, не існує універсального фінансового інструменту, який можна було б використовувати для зелених проектів. Використання різних інструментів залежить від низки факторів: мети проекту та стадії розвитку, обсягу та масштабу проекту. Держава відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки вона може забезпечити належне функціонування ринків капіталу шляхом створення належних політичних, правових та регуляторних умов. Використання різних інструментів та механізмів сприяння зеленим інвестиціям, які створюють сприятливе інвестиційне середовище, заохочує учасників ринку до реалізації та фінансування «зелених» проектів.

На відміну від України, механізм зеленого банкінгу вже давно набув значного поширення в усьому світі і його впровадження позитивно впливає на банківський сектор та економічну ситуацію в країні в цілому. Глобальному поширенню цього механізму значною мірою сприяють ефективні фінансові інструменти, перелік яких наведено на рис. 1.5.

Рисунок 1.5 – Комплекс інструментів реалізації «зеленого» банкінгу в світі та Україні

Джерело: побудовано та доповнено автором на основі [29]

Наведений на рис. 1.5 набір інструментів для реалізації механізму «зеленого» кредитування уособлює основні базові групи, що реалізуються за допомогою тих чи інших інструментів.

Так, група «зелених» кредитів включає в себе пролонговані терміни кредитування великих екологічних інфраструктурних програм; кредити на купівлю квот на викиди тощо. Група «зелених» облігацій включає такі види облігацій, як «кліматичні облігації», «блакитні облігації», «лісові облігації», «природоохоронні облігації» [30].

Широке використання інструментів зеленого банкінгу сприяє поширенню «зеленої» економіки в країнах світу. Визначення зеленого банкінгу як складової зелених фінансів знаходить своє відображення у механізмі кредитування для фінансування екологічних програм, впровадженні зелених технологій і продуктів та поширенні зеленого банкінгу в різних країнах світу (табл. 1.4).

«Зелений» банкінг з власними банківськими інструментами та продуктами починає з'являтися в українській банківській системі, але ще не є достатньо розвиненим.

Таблиця 1.4 – «Зелені» банківські інструменти у розрізі країн світу

Країна	«Зелені» гранти	Гарантії повернення частини коштів з «зелених проектів»	«Зелені» кредити»	«Зелені» акції
Ангола	+	-	+	-
Бенін	-	+	+	+
Бразилія	-	-	+	-
Камбоджа	-	+	+	+
Чилі	-	+	+	+
Індонезія	+	-	+	+
Казахстан	-	-	+	+
Республіка Корея	+	+	+	+
Киргизька республіка	+	-	-	-
Мексика	+	+	+	-
Монголія	+	-	+	-
Португалія		+	+	+
Руанда	+	+	+	+
Уганда	+	+	+	+
Україна	-	-	+	-
США	+	+	+	+
В’єтнам	+	-	-	-
Замбія	+	+	+	+

Джерело: побудовано автором за [26]

Світовий досвід зеленого банкінгу включає значну кількість супутніх фінансових інструментів. Особливого значення набувають ці інструменти, використання яких є реальним та ефективним у нашій країні, оскільки частка банківських активів у загальних активах фінансового сектору України становить понад 90%, а банки, таким чином, є основними фінансовими структурами економічної та соціальної діяльності в процесі екологічної перебудови країни [31].

Враховуючи той факт, що український сектор «зеленого» фінансового ринку все ще розвивається, необхідно зробити обґрунтований вибір інструментів «зеленого» банкінгу з комплексу таких інструментів, які найбільше підходять для українського економічного сектору [32].

Кредитна програма зеленого банку України може включати наступні фінансові інструменти для надання відповідних кредитів клієнтам банків:

- кредити за пільговими відсотковими ставками (нижче ринкових) для фінансування природоохоронних програм, розробки екологічних технологій та продуктів, лізингу необхідного екологічного обладнання;
- надання «зелених» приватних інвестицій на екологічних будівництво з використанням екологічно чистих матеріалів;
- подовженні (пролонговані) строки кредитування для фінансування великих екологічних інфраструктурних програм;
- цільові кредити на придбання сертифікатів на викиди забруднюючих речовин;
- випуск цінних паперів, забезпечених активами, для фінансування великих проєктів для захисту та розвитку екологічної інфраструктури (зелені облігації) [33].

Ці фінансові інструменти мають на меті заохотити клієнтів банків орієнтувати свою діяльність на екологічно безпечну політику збереження навколишнього середовища.

Для фізичних осіб на рівні домогосподарств слід використовувати такі фінансові інструменти системи зеленого банкінгу, щоб запустити процес зміни екологічного сприйняття та заохотити населення до використання зеленого

фінансування: вигідні відсоткові ставки та подовження термінів погашення "зеленої" іпотеки, "зелене" житлове будівництво, придбання домогосподарствами енерго- та ресурсоефективних приладів, придбання екологічно чистих транспортних засобів з мінімальним рівнем викидів у повітря. Характеристика окремих банківських інструментів сприяння розвитку зеленого банкінгу в Україні, наведена на рисунку 1.6.

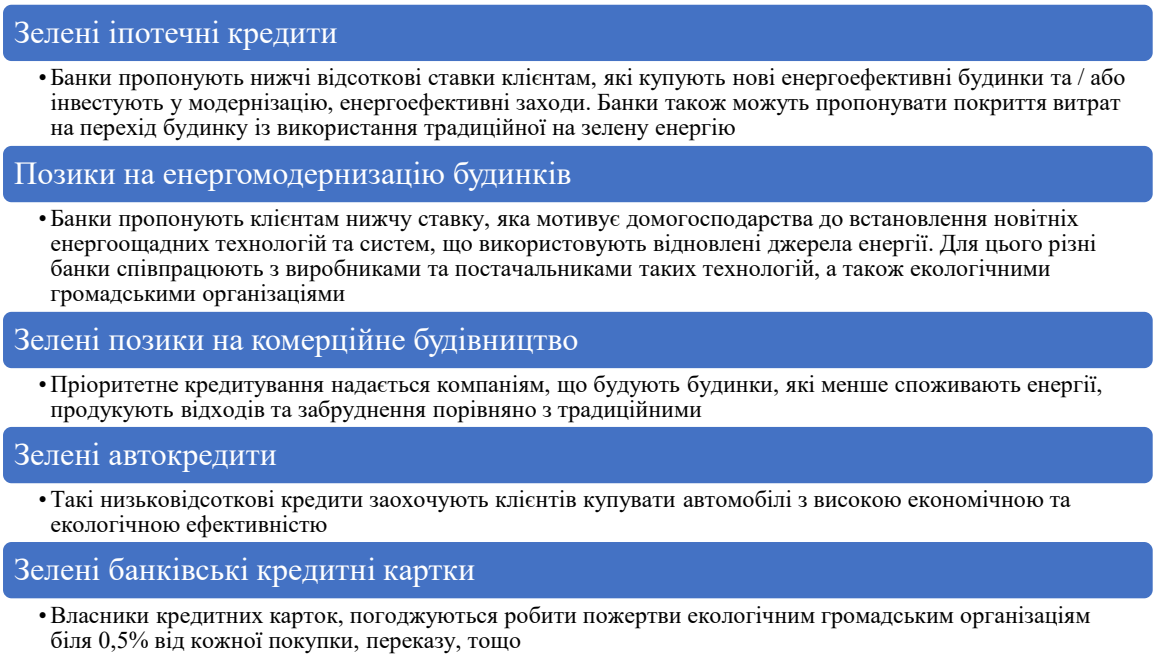

Рисунок 1.6 – Характеристика окремих банківських фінансових інструментів, які сприяють розвитку «зеленого банкінгу в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [33]

Деякі з них вже активно використовуються банками, наприклад, "зелені" кредити та кредити на енергоефективність, але ці інструменти необхідно якнайшвидше активізувати, оскільки наразі в Україні відсутнє законодавство щодо інструментів пільгового «зеленого» кредитування, що стримує швидкий та ефективний розвиток «зеленого» банкінгу.

В умовах активної цифровізації відбувається інтеграція інформаційних продуктів і традиційних інструментів зеленого банкінгу. Незважаючи на це, багато банківських установ все ще вивчають можливості сталого та зеленого управління та існуючі екологічні інструменти.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Особливості та стан екокредитування вітчизняними банками

Розвиток напряму «зеленого» банкінгу перед початком повномасштабного воєнного вторгнення росії поступово запроваджувався і в українському банківському секторі. Передумовою було підписання у 2016 р. Україною Паризької кліматичної угоди в межах Рамкової конвенції ООН про зміну клімату з приводу регулювання проектів зі зниження обсягів викидів діоксиду вуглецю та підписання Закону «Про ратифікацію Паризької угоди»[45].

Розвиток зелених фінансів безпосередньо залежить від рівня розвитку зеленої економіки в країні. Для того, щоб отримати уявлення про потенціал зеленої економіки країни, слід оцінити економіку за допомогою Глобального індексу зеленої економіки (GGEI).

Індекс складається з кількісних та якісних показників, які вимірюють потенціал зеленого зростання країни у чотирьох сферах: навколишнє середовище, сектор ефективності, управління та зміна клімату, а також ринки та інвестиції. GGEI - не єдиний індикатор екологічної ефективності світової економіки. Існування подібних індикаторів свідчить про те, що світ дійсно стурбований перспективами сталого розвитку. Зауважимо, крім GGEI є і інші індекси екологічності економік держав світу, що засвідчує зацікавленість країн світу до перспектив сталого розвитку.

Розглянемо найважливіші країни світу та місце України серед них в останньому виданні 2018 року. Україна представлена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 - Глобальний індекс зеленої економіки

Рейтинг	Країна (територія)	Результат
1	Швеція	0,7608
2	Швейцарія	0,7594
3	Ісландія	0,7129
4	Норвегія	0,7031
5	Фінляндія	0,6997
6	Німеччина	0,6890
7	Данія	0,6800
8	Тайвань	0,6679
9	Австрія	0,6479
10	Франція	0,6405
132	Україна	0,3813

Джерело: складено автором на основі [3].

Як видно з таблиці 2.1, скандинавські країни є одними з найрозвиненіших. Це свідчить про ефективну політику просування та підтримки "зеленого" сектору на національному рівні. Швеція була однією з перших країн, яка запровадила екологічну політику, і є лідером серед найбільш екологічно розвинених країн світу. Політика цих розвинених країн зосереджена на еко-інноваціях, брендингу та вуглецевій ефективності для покращення екологічних показників.

На жаль, Україна посідає лише 132 місце в цьому рейтингу. Це відображає низький рівень екологічної модернізації в Україні та відсутність ефективних стимулів у процесі розвитку "зеленої" економіки, що робить її непривабливою для інвестицій українських компаній. Великий потенціал України в аграрному секторі робить її особливо вразливою до екологічних ризиків, особливо до зміни клімату. Тому модель економічного розвитку України потребує докорінної зміни.

Отже, існує потреба в докорінній зміні моделі економічного розвитку України з метою сприяння сталому екологічному розвитку через використання "зелених" фінансових інструментів.

Наразі діяльність вітчизняних банків в Україні у сфері надання кредитних ресурсів для екологічних проектів є недостатньо активною порівняно із зарубіжною діяльністю. Це може бути пов'язано з фактичною відсутністю екологічних банків (не рахуючи Укргазбанк) та їх нездатністю кредитувати довгострокові зелені проекти.

На практиці банки дуже обережно ставляться до надання екологічних кредитів, оскільки вони є складними та ризикованими. У світовій практиці система банківського кредитування є однією з основних форм фінансової підтримки екологічних проектів, а в умовах фінансової нестабільності та гострого дефіциту фінансових ресурсів кредитування екологічних програм набуває особливого значення [47, с. 117].

За даними агентства Держенергоефективності інвестиції в проєкти з відновлюваної енергетики (ВДЕ) в Україні показали сильну тенденцію до зростання у 2018-2020 роках було інвестовано 7 млрд євро (рис. 2.1).

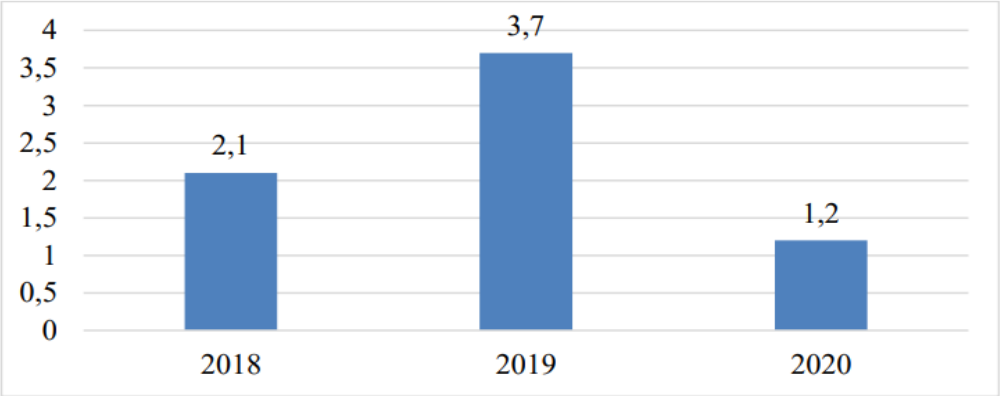

Рисунок 2.1 – Інвестиції в проєкти ВДЕ в Україні за 2018–2020 рр., млрд євро [50]

Динаміка цього показника демонструє негативну тенденцію, оскільки інвестиції у проекти відновлюваної енергетики скоротилися більш ніж утричі. Це пов'язано з рішенням тимчасово призупинити фінансування проектів приєднаних до мережі електростанцій, які отримують "зелені" тарифи, оскільки загальний дисбаланс на ринку електроенергії спричинив проблеми з виплатами через вищу, ніж очікувалося, сонячну інсоляцію на початку 2020-х років.

З одного боку, банки активно шукали нові сфери, в які можна було б інвестувати свої депозити, а з іншого - зростала кількість людей (не лише компаній, а й домогосподарств), які бажали залучити гроші на майбутні проекти чистої енергетики. Із 2017 до 2019 року потужності “зеленої” енергетиці в Україні мали стану динаміку зростання і в середньому за період зросли у 4,5 рази. Як наслідок мали високий зелений тариф прив’язаний до євро, стале зниження

приведеної вартості електроенергії з відновлювальних джерел енергії (-39% для вітрових та -82% для сонячних за 2010 – 20199) заохочували інвесторів вкладатися в будівництво нових об’єктів (рис. 2.2.) [46].

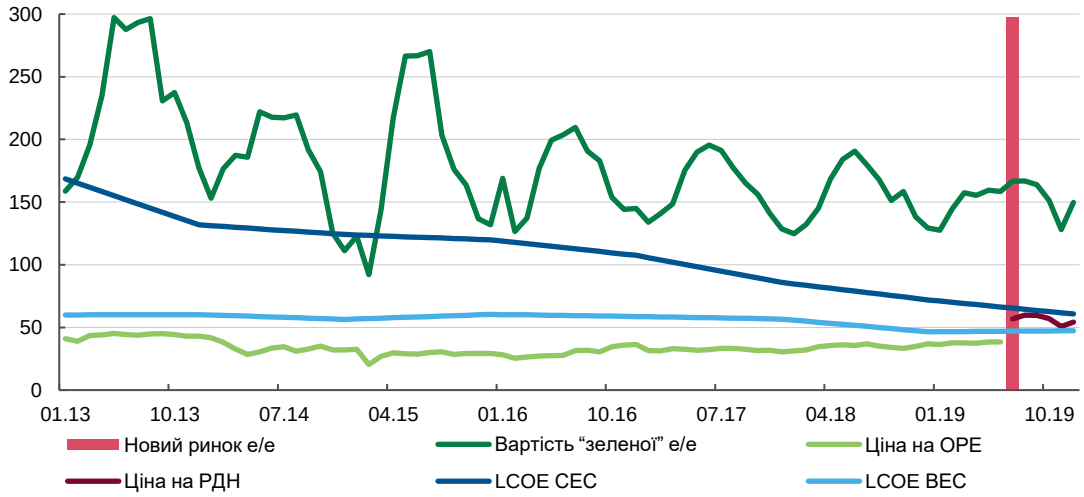

СЕС – сонячні електростанції; ВЕС – вітрові електростанції

Рисунок 2.2 - Середньозважена вартість електроенергії та приведена собівартість “зеленої” енергії, євро за МВт*г

Джерело: складено автором за даними [48].

Останнім часом банки мають негативний досвід, як через російське вторгнення (багато зруйнованих електростанцій), так і через недостатній зелений тариф. Хоча пільговий тариф був знижений, він все ще залишається найвищим у Європі і приваблює не лише українських, а й іноземних інвесторів.

Спроможність банків надавати масштабне фінансування для відновлюваної енергетики є дещо обмеженою. Це пов'язано не лише з національними економічними та політичними ризиками, але й з регуляторними обмеженнями, накладеними Національним банком України . Наприклад, наразі НБУ накладає обмеження на кредитування фізичних осіб, тому банки не можуть фінансувати проекти, що перевищують 50-60 млрд грн, проте великі міжнародні інвестори розглядають деякі проекти потужністю понад 50 МВт. Основна складність у фінансуванні проектів відновлюваної енергетики полягає в тому, що ці компанії часто не можуть надати ліквідну заставу, а застава, надана самими компаніями відновлюваної енергетики (консолідована нерухомість), "погано виконує свою

первинну функцію". Ціни на електроенергію в Україні є одними з найвищих в Європі, і, щоб зменшити цей ризик, банки не приймають довгострокові проекти (до 1,5-2 років). Ще однією проблемою для інвесторів є те, що відсоткові платежі не підлягають оподаткуванню (це також пов'язано з законодавчими вимогами НБУ).

Банківські кредити на екологічні інвестиції наразі доступні, залежно від потреб компанії, для фінансування як поточних екологічних програм, так і довгострокових екологічних інвестиційних проектів. Українські банки, особливо державні, надають кредити для сектору зеленої енергетики. Так було ще до того, як банки уникнули кризи недофінасування, як перебої, пов'язані з війною, призвели до збільшення частки NPL. Станом на кінець 2023 року третина потужностей з виробництва відновлюваної енергії в країні побудована за рахунок кредитів.

Під час буму розвитку сектору ененргетики банки почали надавати кредити "зеленій індустрії". У валовому кредитному портфелі українських банків частка кредитів на "зелену" енергетику становить майже 4%. Цей показник значно вищий у випадку державних банків, вони утримують понад три чверті кредитів у секторі (65%). Для деяких банків частка портфеля сягає 13% (рис. 2.3).

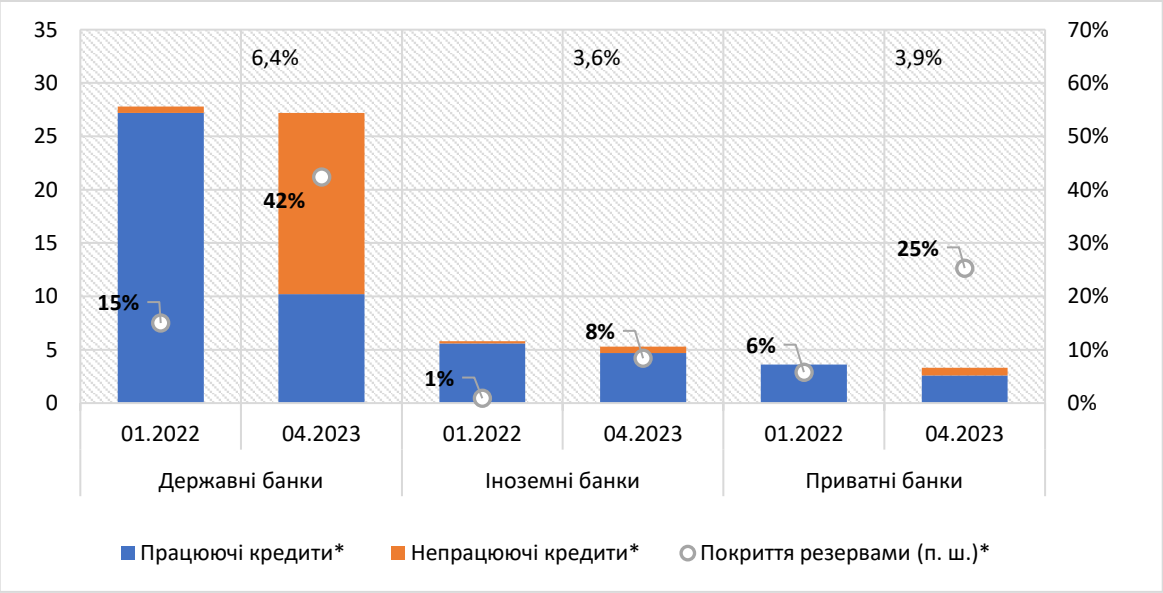

У рамці у відсотках зазначена частка галузі “зеленої” енергетики в корпоративному кредитному портфелі груп банків станом на 1 травня 2023.

* Відповідно до Положення № 351

Рисунок 2.3 – Валові кредити “зеленій” енергетиці надані банками України в розрізі груп банків, млрд грн

Джерело: НБУ

Як бачимо за даними рис. 2.3 відповідно до положення №351 за період воєнного часу зросла частка непрацюючих кредитів в портфелях державних банків з 15% до 42%. Разом з тим майже в 4 рази зросли обсяги непрацюючих кредитів в банках з приватним українським капіталом. Проте за обсягами вони набагато менше, ніж в державних банках. Варто зауважити, що проблеми "зеленого" енергетики існують вже кілька років, але з війною та її руйнівним впливом саме на енергетику вони посилилися.

Криза на ринку почалася кілька років тому: Виробництво відновлюваної енергії зростало, але доходів від продажу електроенергії було недостатньо для покриття виробничих витрат через високі "зелені" тарифи. Правила, що регулюють сектор, були змінені таким чином, що електроенергія мала продаватися за "зеленим" тарифом через державну компанію Comprador Garantido (гарантований покупець, ГарПок), але це питання не було вирішено. Борги зростали, що призвело до укладення нового контракту між державою та виробниками відновлюваної енергії. План полягав у поступовому погашенні боргу при збереженні дещо знижених "зелених" тарифів.

Через недостатні обсяги фінансування з квітня 2022 року скоротилися виплати Міненерго за електроенергію виробникам ВДЕ. Максимальні "зелені" тарифи варіювалися від 15% до 60%, залежно від способу виробництва. Такий рівень визначався необхідністю покриття операційних витрат. З червня 2022 року всі кошти, отримані операторами гарантованої купівлі від продажу електроенергії, перераховуються виробничим компаніям. Наразі в середньому виробники електроенергії отримують близько половини "зеленого" тарифу, а їхній накопичений борг за куплену енергію на початок травня 2023 року сягне 18,6 мільярда гривень.

За оцінками експертів, близько 20% сонячних і 80% вітрових електростанцій були пошкоджені, зруйновані або захоплені. Оскільки ресурси компаній обмежені, а кредитування практично припинене, відновлення є складним завданням. Порушення призвело до непропорційно високих штрафів за небаланс для

виробників через модель небалансу, що існувала раніше. Виробники звернулися до суду, щоб вирішити цю ситуацію.

Виробники з ВДЕ мають право вийти з групи гарантованих покупців і продавати електроенергію на внутрішньому ринку на стандартних умовах, які застосовуються до інших виробників, що надає галузі певні можливості. Поки що лише кілька виробників скористалися цією можливістю, але зі зростанням цін на електроенергію на ринку ця опція буде ставати все більш привабливою. Деякі виробники намагаються покращити свій збалансований профіль генерації, зберігаючи "зелену" електроенергію. У майбутньому буде вигідно експортувати електроенергію з відновлюваних джерел через європейську мережу передачі ENTSO-E за умови, що походження відновлюваної електроенергії буде гарантовано.

Втрати банків сягають половини їхніх портфелів, близько 65%. Втрати доходів, дебіторської заборгованості та потужностей призвели до того, що багато компаній не змогли обслуговувати свої борги: до початку травня частка непрацюючих кредитів у секторі зросла до 51% з менш ніж 3% до атак. Під час війни деякі оператори відновлюваної енергетики не отримували достатнього доходу від "зелених" тарифів і були не в змозі залучити кошти для виплати відсотків. Крім того, банки, як правило, контролювали рахунки операторів відновлюваної енергетики, а виплати боргів мали пріоритет над доходами. Водночас, "зелені" тарифи залишаються низькими, а майбутнє сектору є невизначеним. Відсутність запасу міцності може призвести до виходу компаній з тимчасових схем списання боргів та нової хвилі дефолтів.

Екологічним кредитуванням займаються АТ "Ощадбанк", АБ "УКРГАЗБАНК", АТ "Укрексімбанк", АТ КБ "ПриватБанк", АТ "ОТП Банк", АТ "МЕГАБАНК", АТ "Райффайзен Банк Аваль", АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК".

Одним із прикладів використання екотехнологій у банківській сфері є використання відділень, які використовують лише екологічно чисті матеріали, як, наприклад, "ПроКредит Банк", відкриття відділень, а також те, що його головний

офіс є повністю самодостатнім і генерує всю свою енергію з альтернативних джерел [39].

Наприклад, ПроКредит Банк Україна має затверджену екологічну політику та триєдиний підхід до екологічних питань:

1) Внутрішня система екологічного менеджменту;

1) внутрішня система управління екологічними ризиками;

2) управління екологічними ризиками при кредитуванні;

3) розвиток «зеленого фінансування».

В рамках першого напряму Банк проводить навчання персоналу з екологічних питань на місцевому, регіональному та міжнародному рівнях. Таким чином, Банко ПроКредит застосовує підхід, який дозволяє краще зрозуміти та оптимізувати споживання енергії та вплив на навколишнє середовище.

У першим напрямом банк навчає своїх співробітників місцевим, регіональним та міжнародним екологічним питанням. Таким чином, ПроКредит Банк проактивно прагне зрозуміти та оптимізувати своє енергоспоживання та його вплив на навколишнє середовище.

Другим напрямом є впровадження системи екологічних гарантій, яка включає постійну оцінку відповідності кредитного портфеля екологічним критеріям, детальний аналіз усіх видів економічної діяльності, які можуть становити потенційну загрозу для довкілля, а також відхилення кредитних заявок від компаній, що займаються діяльністю, яка становить ризик для довкілля, і які включені до «списку виключення».

Третій напрям екологічної політики ПроКредит Банку спрямований на сприяння розвитку економічної діяльності, яка є максимально екологічно стійкою. У 2008 році він запустив програму «зелених» фінансових продуктів - першу у своєму роді в Україні - пропонуючи кредити фізичним особам та МСП для підвищення енергоефективності [40].

З жовтня 2014 року домогосподарства та багатоквартирні будинки можуть скористатися програмою «теплих кредитів», розробленою та впровадженою Національним агентством з енергоефективності та енергозбереження.

За цією програмою чотири державні банки (ПриватБанк, Ощадбанк, Укргазбанк та Укрексімбанк) уповноважені видавати кредити на гаряче водопостачання. Всі ці банки успішно розробили та впровадили програми кредитування гарячого водопостачання відповідно до Порядку використання коштів державного бюджету для здійснення заходів з енергоефективності та енергозбереження.

Однак, незважаючи на активний розвиток екологічного фінансування, лише незначна кількість підприємств та організацій скористалася банківськими послугами для впровадження природоохоронних заходів. Це свідчить про те, що кредитна підтримка природоохоронних заходів є недостатньою. Це пов'язано не лише з недостатніми фінансовими потоками в екологічний сектор, але й з умовами фінансування, які пропонують банки.

В Україні банки фінансують енергозберігаючі та екологічні проекти переважно на умовах співфінансування, оскільки відсутні реальні стимули для фінансових установ та потенційних позичальників зменшувати витрати на фінансування. Впровадження управління екологічними ризиками в банках є важливим не тільки для захисту навколишнього середовища, але й для захисту самих банків від потенційних збитків [10, с. 82].

Таким чином, про особливості екологічного кредитування українськими банками можна сказати наступне:

1) цей вид фінансування надається переважно іноземними банками;

2) на практиці екологічне фінансування в Україні менш розвинене, ніж за кордоном;

3) екологічне фінансування асоціюється зі страхом і невизначеністю, а місцеві банки зазнали значних збитків після анексії Криму Росією та широкомасштабного військового вторгнення 22 лютого 2024 року;

4) такі фактори, як національні економічні та політичні ризики та обмеження ООН щодо банківського регулювання, сповільнили зростання кредитування екологічних проєктів;

5) вищі ставки кредитування екологічних проєктів, ніж в інших країнах, у тому числі сусідніх;

6) небажання банків надавати довгострокові кредити через пов'язані з ними ризики.

Отже, банківські кредити домогосподарствам допомагають поліпшити стан довкілля. Кредити за «зеленою» програмою призначені для придбання та встановлення енергоефективних матеріалів, технологій, приладів, утеплення тощо. В Україні деякі банки вже запровадили такий вид фінансування для домогосподарств, але існує багато проблем. Фінансування у цій сфері є перспективним і може сприяти прискоренню досягнення цілей сталого розвитку не лише за рахунок зменшення використання невідновлюваних ресурсів, а й за рахунок стимулювання виробництва електроенергії з альтернативних джерел та використання енергозберігаючих технологій населенням.

Залучення бізнесу до вирішення екологічних проблем - це вже не формальність. Це необхідність. Сучасні виклики вимагають від бізнесу не окремих ініціатив, а узгоджених дій для реалізації порядку денного сталого розвитку - іншими словами, системних змін задля збереження ресурсів та забезпечення процвітання.

Банківські схеми, які надають «зелені» кредити домогосподарствам, можуть сприяти досягненню таких ЦСР, як «подвоєння глобальної мети з енергоефективності до 2030 року» та «раціоналізація неефективних субсидій на викопне паливо, які заохочують марнотратство, та усунення ринкових дисбалансів з урахуванням національних особливостей».

Наприклад, з жовтня 2014 року урядова програма «теплих кредитів», розроблена та впроваджена Національним агентством з енергоефективності та енергозбереження в Україні, спрямована на домогосподарства та житлові будинки.

За цією програмою з державного бюджету відшкодовуються такі суми

1) 20% суми кредиту на придбання негазових та неелектричних котлів для домогосподарств, максимум до 12 000 грн.

2) 35% суми кредиту на придбання енергоефективного обладнання/матеріалів для домогосподарств (до 14 000 грн.)

3) 40% суми кредиту для співвласників/житлово-будівельних кооперативів як юридичної особи для спільної діяльності у житловому секторі, до 14 000 грн. на одну квартиру.

Якщо позичальник - фізична особа, яка отримує субсидію на оплату житлово-комунальних послуг, розмір компенсації становить 35% залежно від наявності коштів на придбання котла та інші енергоефективні заходи, але не може перевищувати 12 000 грн.

Якщо домогосподарство отримує субсидію в багатоквартирному будинку, воно отримає середньозважену компенсацію в розмірі 40-70% залежно від кількості субсидованих квартир.

Як уже зазначалося, «теплі» кредити за цією програмою видають такі національні банки: АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Ощадбанк», АБ «Укргазбанк» та АТ «Укрексімбанк». «Теплі кредити» мають набагато ширшу сферу застосування, оскільки програма спрямована на багатоквартирні будинки, ОСББ та приватних осіб. Фонд енергоефективності застосовується лише у наступних випадках

«Теплі кредити» мають набагато ширшу сферу застосування, оскільки програма спрямована на багатоквартирні будинки, ОСББ та приватних осіб. Хоча Фонд енергоефективності обмежений багатоквартирними будинками, він надає набагато більшу суму, ніж «теплі кредити». За даними Держенергоефективності, очікується, що у 2020 році фонд отримає 1,6 мільярда гривень, тоді як на «теплі» кредити буде виділено лише 400 мільйонів гривень з необхідних 2,2 мільярда гривень. Гарячі кредити відшкодовують лише матеріальні витрати, тоді як фонд також відшкодовує витрати на аудит, проєктну документацію, оцінку та будівництво [17].

Однак у 2021 році систему було змінено таким чином, що з державного бюджету відшкодовуються такі суми:

- 20% суми кредиту на придбання негазових/неелектричних котлів для особистого користування, максимум до 12 000 грн;

- 35% суми кредиту на придбання енергоефективного обладнання/матеріалів для особистого користування, але не більше 14 000 грн.

Якщо позичальник - фізична особа, яка отримує субсидію на оплату житлово-комунальних послуг, 35% від суми кредиту на котли та інші енергоефективні заходи, але не більше 12 000 грн.

У 2021 році національними банками, які можуть надавати «теплі» кредити за програмою, є Ощадбанк та Укргазбанк. За даними Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження, понад 700 000 українських домогосподарств скористалися програмою в період з 2014 по 2019 рік. Приватні інвестиції в енергоефективність склали 8,2 млрд грн, з яких 2,7 млрд грн було відшкодовано за рахунок програми, що означає, що на кожну 1 грн, отриману від програми, українці вклали 3 грн власних коштів. У перший рік дії програми нею скористалися 67тис. домогосподарств, у наступні роки - щонайменше 140 тис., а в першому півріччі 2019 року – 188 тис. домогосподарств.

За перші три роки проєктом скористалися понад 1 200 багатоквартирних будинків, які отримали від банку кредити на суму 220 млн грн. Показники 2018 року перевищили всі попередні роки: у 2019 році спостерігався рекордний попит на програму з боку власників квартир - понад 2100 багатоквартирних будинків отримали «теплі» кредити на загальну суму 700 мільйонів гривень.

Середній розмір «теплого» кредиту для багатоквартирних будинків за час дії програми зріс майже вчетверо - з 85 000 грн у 2015 році до 335 000 грн у 2019 році. Як наслідок, мешканці житлових будинків все частіше впроваджують заходи з утеплення у своїх будинках. У 2021 році Ощадбанк та АБ «Украгаз» продовжували надавати так звані «теплі кредити» домогосподарствам, частина з яких покривається державою.

- 35% на енергозберігаючі заходи в приватних домогосподарствах;

- 20% на твердопаливні котли (35% для бенефіціарів).

Програму було продовжено. Мешканці мають право на державну підтримку при встановленні наступного обладнання

- системи накопичення енергії;

- зарядні пристрої для електромобілів

- розумних лічильників.

Єдиний надійний спосіб зменшити рахунки за електроенергію - підвищити енергоефективність свого будинку. Як свідчить досвід учасників програми, найкращі результати досягаються при повній термомодернізації будинку, що дозволяє заощадити до 50% витрат на опалення.

Станом на 01.06.2021 року понад 9700 домогосподарств отримали «теплі кредити» в рамках Програми енергоефективності на загальну суму 387 млн грн, що є близьким до повного виконання Програми з урахуванням наявних коштів. З цієї суми 367 млн грн було залучено на утеплення житлових будинків та 21,1 млн грн - на встановлення твердопаливних котлів.

2.2 Аналіз умов та особливостей надання «зелених» кредитів АТ «УКРГАЗБАНК»

Основним завданням зеленого банку є кредитування екологічних проектів, і АТ «Укргазбанк» є лідером у цій сфері, коли обрав захист довкілля як пріоритет розвитку. На той час такий підхід не був дуже популярним в Україні, але керівництво банку зрозуміло, що він може виділити Укргазбанк. Спираючись на досвід міжнародних успіхів, керівництво Укргазбанку побачило можливості, які пропонують енергоефективність, відновлювані джерела енергії (ВДЕ) та «зелене» кредитування, і почало працювати в цих напрямках.

АТ «Укргазбанк» почав надавати банківські послуги клієнтам, які зменшують використання ресурсів та знижують негативний вплив на навколишнє середовище країни за рахунок реалізації проектів у раціональний спосіб, зменшують використання ресурсів та знижують негативний вплив на навколишнє середовище країни за рахунок реалізації проектів у раціональний спосіб. Стратегія зеленого банку полягає у збільшенні інвестицій в екологічні проекти. Перед банком

постало завдання розробити банківські продукти, які були б прибутковими та приваблювали клієнтів з екологічного сектору. Оскільки це був новий досвід для українського банківського сектору, банк отримав спеціалізовані консультації з питань зеленого фінансування від Міжнародної фінансової корпорації (IFC), з якою у 2016 році було підписано трирічну угоду про співпрацю.

Наразі АТ «Укргазбанк» є єдиним банком в Україні, який має власний техніко-інженерний департамент, фахівці якого розраховують усі екологічні параметри та надають комплексні професійні консультації. АТ «Укргазбанк» надає професійні консультації у різних сферах, включаючи технології енергоефективності, відновлювані джерела енергії, ресурсозбереження та зменшення забруднення навколишнього середовища.

Укргазбанк звертає увагу на екологічність кредитів, що видають своїм клієнтам [40]:

- еко-кредити для фізичних осіб,
- еко-кредити для житлово-комунального господарства,
- еко-кредити для бізнесу.

Укргазбанк у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією та Європейським банком реконструкції та розвитку пропонують екологічно чисті кредити для фізичних осіб; Укргазбанк пропонує "зелені" кредити на встановлення малих сонячних та вітрових електростанцій та придбання електромобілів. Компанія також пропонує "зелені" кредити на встановлення малих сонячних і вітрових електростанцій та придбання електромобілів. Ці кредити мають низькі відсоткові ставки та пільговий період від двох до чотирьох років.

Банк надає кредити корпораціям, малому та середньому бізнесу, а також фізичним особам на реалізацію проектів, пов'язаних з ресурсозбереженням, зменшенням забруднення довкілля тощо.

Для приватних клієнтів АТ «Укргазбанк» активно надає кредити на екологічні проекти, зокрема на придбання екологічно чистих «зелених» автомобілів та необхідного обладнання, «зелене» житло та енергомодернізацію, а також «зелені» кредити та депозити, надає «зелені» фінансові послуги різним

секторам бізнесу, включаючи сільське господарство, малі та середні підприємства, виробництво, торгівлю, сферу послуг, комунальне господарство та житлово-комунальне господарство.

Найуспішнішими є кредити компаніям, сертифікованим у сфері відновлюваної енергетики, що спеціалізуються на виробництві екологічно чистої енергії. У «зеленому» портфелі українського банку на кредитування відновлюваної енергетики припадає дві третини всіх «зелених» проектів: близько 600 млн євро було надано на відновлювану енергетику та 300 млн євро - на енергоефективність. Близько 15% потужностей відновлюваної енергетики в Україні законтрактовано через Укргазбанк (рис. 2.4).

Рисунок 2.4 – Структура екопортфелю АТ «Укргазбанк» за 2020[1] рік, %

Джерело: складено за даними [41]

Аналізуючи рис. 2.4, можна побачити, що більшу частину «зеленого» портфелю Банку складають проєкти відновлюваної енергетики (64,1%).

За оцінками експертів Банку, реалізація всіх екологічних програм, профінансованих Банком до 31 грудня 2021 року, дозволить скоротити щорічні викиди вуглекислого газу на 1,43 млн т вуглекислого газу та заощадити 840 млн м3 природного газу, що позитивно вплине на екологічну ситуацію в країні в цілому.

[1] На сайті АТ «Украгазбанку» останні дані представлено даними річного звіту за 2020 рік.

Наразі в Україні відсутня публічна статистика щодо обсягів кредитування окремими банками екологічних проектів: ВЕС, біопаливні заводи, ГЕС, малі ГЕС, фінансові установи роблять власні розрахунки для цих проектів, і загальна статистика відсутня. Однак інформація щодо об'єктів відновлюваної енергетики є у відкритому доступі, тому при розрахунку частки АТ «Укргазбанк» у загальній структурі зеленого фінансування України з 2018 по 2020 роки ми використовували загальнодоступну інформацію та внутрішні розрахунки банку для визначення обсягів фінансування зеленої енергетики.

У 2020 році ці негативні фактори у секторі відновлюваної енергетики призвели до зменшення обсягів кредитування цього сектору на українському ринку зеленого фінансування, тому частка кредитів АТ "Укргазбанк" на ресурсоефективне відновлення та екологічні проєкти сталого розвитку також зменшилася у 2020 році [41]. З іншого боку, завдяки активному фінансуванню цих екологічних проєктів через національну програму "5-7-9", популяризації екологічного лізингу та пропозиції фінансування проєктів сталого розвитку, частка фінансування "Укргазбанком" проєктів невідновлюваної енергетики зросла з 28% до 33% до 2020 року [47], з 28% до 33% до 2020 року [48].

Таким чином, основний сектор кредитування "зеленого" фінансування Укргазбанку поступово змінюється, а інструмент кредитування зміщується до корпоративного сектору.

Фінансування проектів "зелених" електростанцій, підключених до електромережі, яке було прибутковим в Україні завдяки "зеленим" тарифам, почало скорочуватися через значне зростання цін на електроенергію для підприємств, а тому підприємці фінансують скорочення витрат на електроенергію за рахунок встановлення систем відновлюваної енергетики для власного використання. Тому підприємці фінансують зниження витрат на електроенергію, встановлюючи системи відновлюваної енергетики для власного використання. Проте частка проектів ВДЕ в структурі кредитного портфелю АТ «Укргазбанку» залишається високою (рис. 2.5).

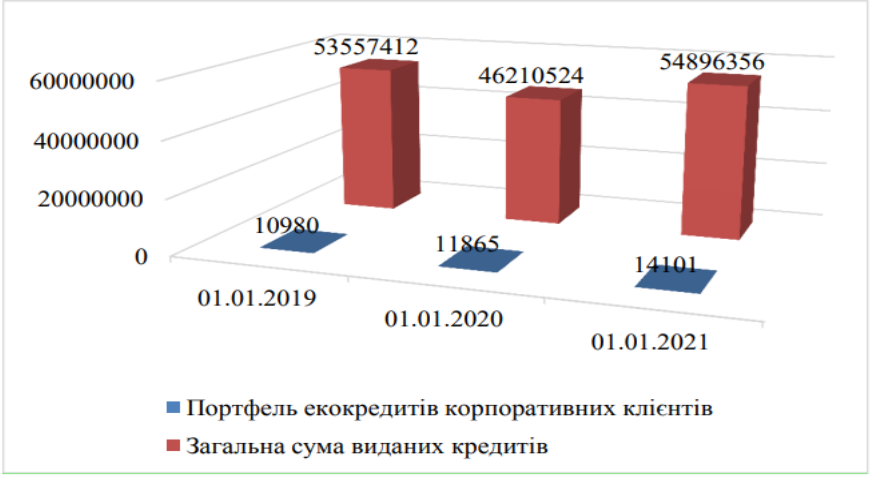

Рисунок 2.5 –Динаміка кредитів корпоративних клієнтів в загальній структурі кредитного портфелю АТ «Укргазбанку» 2019–2021 рр., млн грн [48]

Реалізація цих проектів дозволила скоротити викиди вуглекислого газу на 335 000 тонн. та скоротило споживання природного газу на 178 млн кубометрів. динаміку екокредитів, наданих клієнтам МСП АТ «Укргазбанком» наведено на рис. 2.6.

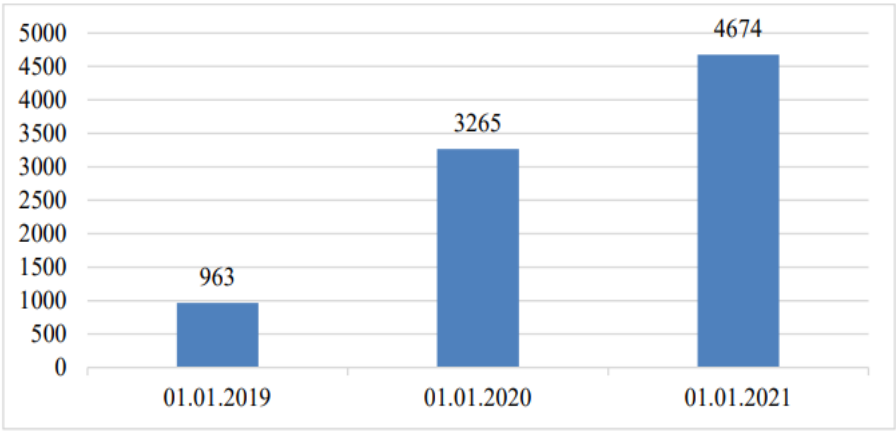

Рисунок 2.6 – Динаміка портфелю екокредитів, наданих МСБ в період 2019 – 2021 рр., млн. грн, [48]

Як видно з рис. 2.6, у 2019 році відбулося значне зростання "зелених" кредитів МСП на загальну суму 232 млн грн, але у 2020 році не було значного зростання, а відбулося зменшення до 149 млн грн. Це пов'язано із застосуванням карантинних обмежень, спалахом епідемій та пов'язаним з цим скороченням

трудового потенціалу в багатьох бізнес-підрозділах, падінням прибутків та зосередженням на "виживанні" компанії. Органічний кредитний портфель станом на 1 січня 2021 року Органічний портфель станом на 1 січня 2021 року склав 4,674 млрд грн (+1 483 млн грн).

Розглянемо структуру портфеля "зелених" кредитів для клієнтів МСП за секторами економіки з початку співпраці з МФК, як показано на рис. 2.7. Бачимо, що більшість підписаних кредитних договорів - на придбання екологічно чистих транспортних засобів, що свідчить про те, що МСП сприймають останні тенденції "зеленої" економіки. Загальна сума "зелених" кредитів, наданих МСП у 2020 році, склала 4 674 млн грн, що становить 60,1% від загальної суми кредитів, наданих АТ «Укргазбанк» МСП.

Рисунок 2.7 – Структура екокредитів, виданих клієнтам МСБ за сферою бізнесу (кількість проєктів) у 2020 році [48]

Аналіз усіх «зелених» кредитів, наданих АТ «Укргазбанк»", за категоріями детально представлений на рис. 2.8.

Проєкти категорії A:	Проєкти категорії B:	Проєкти категорії C:	Проєкти без класифікації:
•проєкти, які мають потенційно значний екологічний та соціальний вплив, вимагають детального процесу оцінки.	•проєкти, які мають екологічні та соціальні впливи, які можна оцінити та якими можна керувати.	•проєкти, які призведуть до незначного чи позитивного екологічного або соціального впливу.	•проєкти, які не підлягають оцінці виходячи з виду діяльності та/або критерію суттєвості, також проєкти що були профінансовані банком до 2017 року та по яким не проводилась оцінка екологічних та соціальних

Рисунок 2.8 – Екокредити для бізнес клієнтів АТ «Укргазбанку» в розрізі категорій [41]

Структура програми «зелених» кредитів АТ «Укргазбанк» для корпоративних клієнтів представлена на Рисунку 2.9.

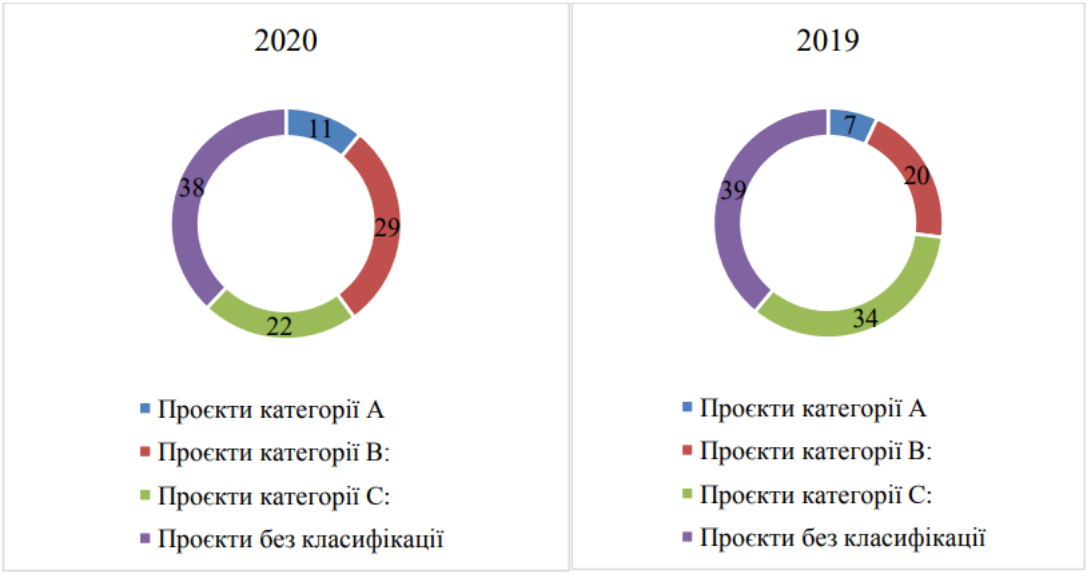

Рисунок 2.9 – Структура проєктів екокредитування бізнес клієнтів АТ «Укргазбанк» по категоріям за 2019–2020 рр., %, [49]

З рис. 2.9. видно, що найбільшу частку категорії комерційних кредитів займають проекти категорії А, які охоплюють сектори, безпосередньо пов'язані з навколишнім середовищем, такі як металургія, видобуток і продаж газу, сільське

господарство та хімічна промисловість, а проекти категорії В посідають друге і третє місця. Проекти категорій В і С пов'язані з енергетикою, сільським господарством, транспортом, торгівлею, будівництвом та сферою послуг.

"Укргазбанк також підвищує обізнаність населення про необхідність захисту навколишнього середовища за допомогою фінансового інструменту "екологічний депозит". Це означає, що позичальники не лише інвестують та заощаджують кошти, а й роблять вагомий внесок в екологічний розвиток України, фінансуючи заходи зі скорочення викидів шкідливих газів.

Станом на початок 2021 року понад 7 мільярдів гривень депозитів населення було спрямовано на фінансування заходів з покращення стану довкілля в країні.

АТ "Укргазбанк" розробив власну політику екологічної та соціальної відповідальності та здійснює моніторинг, оцінку та інформування про соціальні та екологічні ризики майбутніх проектів відповідно до власних нормативних документів. Всі програми, що фінансуються Укргазбанком, підлягають детальному моніторингу та оцінці на відповідність екологічній та соціальній політиці Укргазбанку, яка базується на діяльності міжнародних фінансових інституцій.

2.3 Зарубіжний досвід екокредитування

Світовий досвід використання "зелених" фінансових інструментів є загалом позитивним, тоді як в Україні він перебуває на стадії становлення.

Використання фінансових інструментів в Україні в рамках переходу до зеленої економіки потребує докорінної трансформації фінансової системи для забезпечення максимальної мобілізації необхідних фінансових ресурсів.

Для розвитку "зеленого" фінансового ринку в Україні необхідні ефективні інструменти для стимулювання інвестицій у ресурсозберігаючі технології та фінансової підтримки програм з енергоефективності та захисту довкілля.

До ефективних "зелених" фінансових інструментів для України можна віднести наступні:

- державні цільові фонди;
- спеціальні кредитні лінії;
- гранти;
- випуск "зелених" облігацій [22].

Розвиток "зеленого" фінансового сектору в країні частково залежить від її здатності залучати "зелені" фінанси.

На рис. 2.10 показано потенціал залучення зелених фінансів у країнах з перехідною економікою та країнах, що розвиваються.

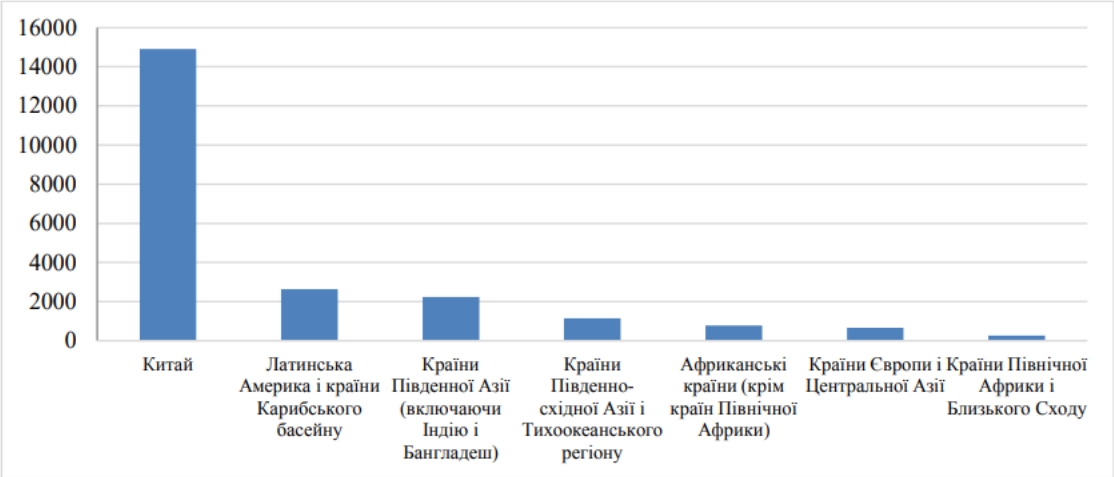

Рисунок 2.10 – Потенціал залучання «зеленого» фінансування для країнами із перехідною економікою та країн, які розвиваються, на період до 2030, млрд грн, [41]

Україна є однією з країн Європи та Центральної Азії. На рисунку 2.11 схематично зображено потенціал зеленого фінансування країн регіону: за оцінками МФК, потенціал зеленого фінансування в Україні у 2030 році становитиме 73 млрд євро. Більша частина цього потенціалу може бути мобілізована за допомогою зелених облігацій [57].

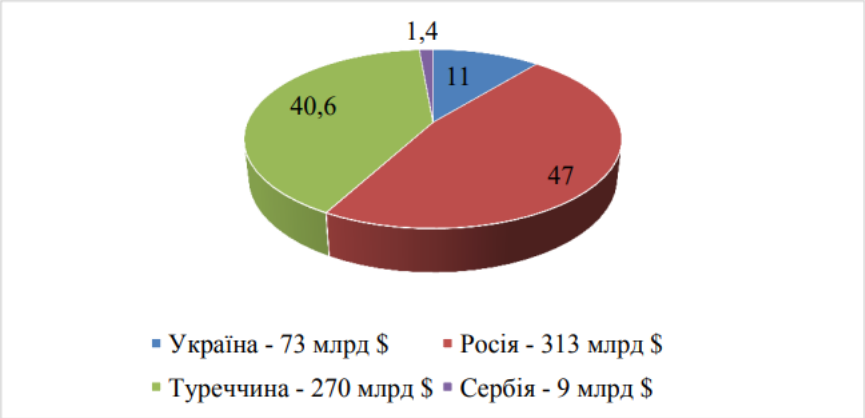

Рисунок 2.11 – Потенціал залучення «зеленого» фінансування групи країн Європи та Центральної Азії до 2030 року [51]

Досвід реалізації та фінансування "зелених" проектів за кордоном показує, що "зелені" облігації є найбільш ефективним інструментом фінансування екологічних проектів. 1 липня 2021 року в Україні було прийнято Закон № 738-IX, який визначає "зелені" облігації як унікальний підвид цінних паперів та запроваджує правила для учасників ринку. Крім того, 7 липня 2021 року ДКЦПФР України прийняла рекомендації щодо здійснення або надання кредитів для реалізації екологічних проектів шляхом випуску зелених облігацій.

Відповідно до статті 18 Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки", "зелена" облігація - це облігація, умови випуску та інвестування якої передбачають виключне використання отриманих коштів для фінансування екологічного проекту або його окремого етапу.

Використання "зелених" облігацій здешевлює вартість коштів, що використовуються в "зелених" програмах, і діє як мультиплікатор для залучення інвестицій, оскільки емітентами "зелених" облігацій можуть бути багато суб'єктів (країни, банки, міжнародні фінансові організації, фінансові компанії, трастові фонди тощо).

Серед переваг випуску зелених облігацій - доступ до ринків кліматичного фінансування, зокрема до Зеленого кліматичного фонду, який надає кошти для фінансування екологічних проектів. Головною умовою є те, що випуск зелених облігацій повинен відповідати європейським стандартам надання фінансування екологічних проектів.

Процес залучення коштів через інструменти зелених облігацій вимагає дотримання складного процесу обґрунтування та оцінки екологічних проектів.

Найважливішим етапом є сертифікація "зелених" облігацій міжнародною експертною організацією - Climate Bonds Initiative. Тільки облігації, які пройшли сертифікацію цієї організації та відповідають усім принципам кліматичних облігацій, можуть називатися зеленими облігаціями. Це єдина організація у світі, яка поєднує інвестиції в облігації з аналізом клімату у відповідній країні [60].

На основі досліджень організація розробляє прогнози щодо інвестування коштів через зелені облігації та встановлює стандарти і правила для екологічних програм, в які будуть вкладатися кошти.

Говорити про динаміку українського ринку зелених облігацій поки що зарано, оскільки він перебуває на стадії становлення в Україні, тому розглянемо світові тенденції та досвід провідних країн у використанні цих "зелених" фінансових інструментів.

На рисунку 2.12 показано динаміку світового ринку "зелених" облігацій. Як видно з рисунку, "зелені" облігації стрімко поширюються по всьому світу, причому з кожним роком спостерігається позитивна динаміка зростання.

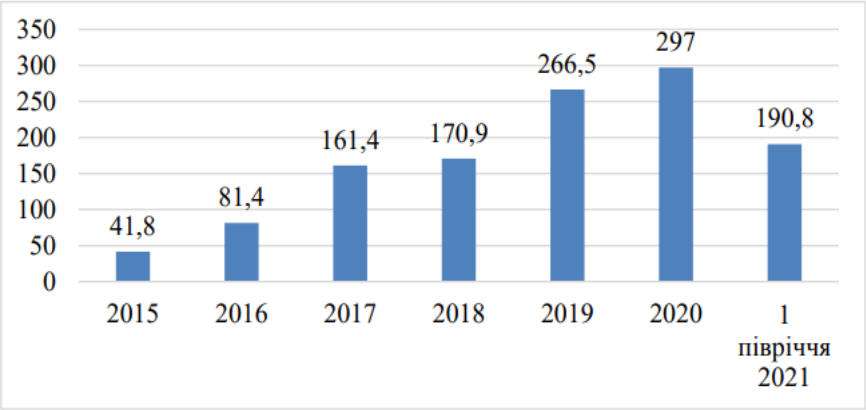

Рисунок 2.12 – Динаміка розвитку світового ринку «зелених» облігацій в період 2015–2021 рр., млрд дол. [61]

Це свідчить про ефективність та привабливість інвестицій. Цим інструментам віддають перевагу провідні індустріальні країни світу, коли йдеться про "зелене" фінансування. Для порівняння, окрім "зелених" облігацій, розглянемо

динаміку іншого фінансового інструменту - "зелених" кредитів. На рис. 2.13 показано динаміку світового ринку "зелених" банківських кредитів.

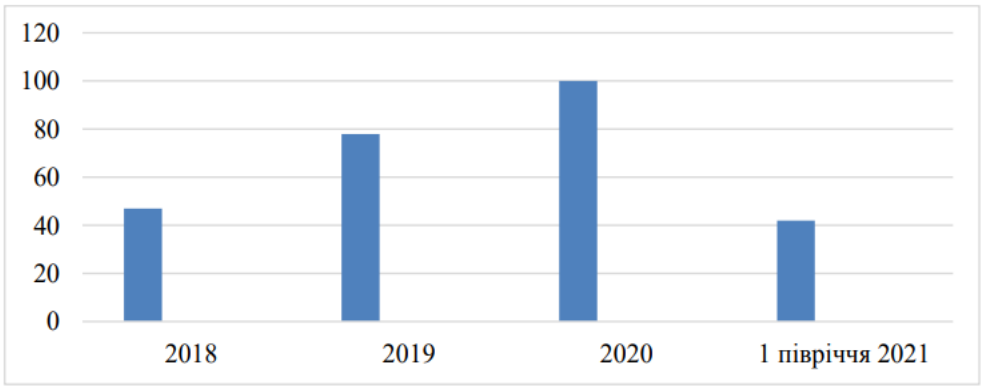

Рисунок 2.13 – Динаміка світового ринку банківських «зелених» кредитів в період 2018–2021 рр., млрд дол. [61]

Порівняно із зеленими облігаціями, ринок зелених кредитів є лише невеликою частиною ринку зелених фінансів, хоча він швидко зростає. Країни, де "зелені" кредити найбільш розвинені, - це Сполучені Штати, Велика Британія, Іспанія та Індія, на які разом припадає понад 40% світового ринку "зелених" кредитів. Переважна більшість "зелених" кредитів (75%) призначена для сектору відновлюваної енергетики.

Середній термін погашення "зелених" кредитів становить 15 років [62].

Пропонуємо далі проаналізувати динаміку "зелених" облігацій за секторами, як показано на рисунку 2.14.

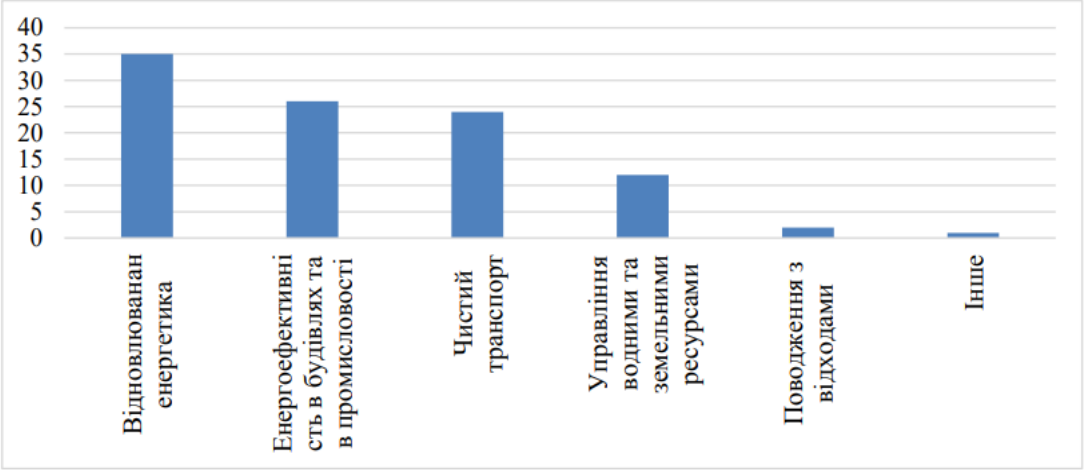

Рисунок 2.14 – Динаміка розвитку світового ринку «зелених» облігацій в розрізі секторів, % [61]

Вивчення цієї динаміки показує, що сектори відновлюваної енергетики, енергоефективності та зеленого транспорту є секторами з найбільшим обсягом випуску зелених облігацій у світі. Ці сектори є найбільш популярними в структурі глобальної зеленої економіки як з точки зору інвестицій, так і з точки зору кредитів. Ця тенденція справедлива і для України з точки зору кредитування, оскільки на ці сектори припадає більшість "зелених" кредитів.

Що стосується емітентів "зелених" облігацій, то на рис. 2.15 показано структурний склад найбільших світових емітентів цього фінансового інструменту. Як видно з рисунку, найбільша частка припадає на банківський сектор (тобто міжнародні банки розвитку). З огляду на ефективність та прибутковість випуску зелених облігацій у ключових країнах світу, така тенденція свідчить про сприятливі перспективи для зелених банків в Україні.

Рисунок 2.15 – Динаміка розвитку світового ринку «зелених» облігацій в розрізі емітентів, % [51]

Нефінансові та фінансові корпорації також випускають значну частку зелених облігацій, на них припадає 19% у загальній структурі всіх емітентів [62].

Розглянемо також країни світу домінують в емісії «зелених» облігацій, перелік яких наведено на рисунку 2.16.

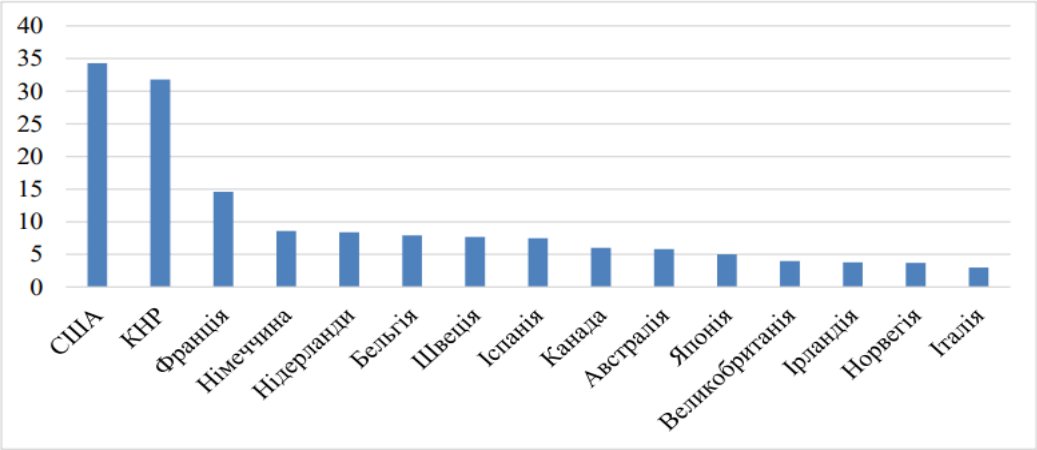

Рисунок 2.16 – Країни–лідери світу за емісією «зелених» облігацій 2021 млрд дол. [53]

Як видно з рис. 2.16, "зелені" облігації широко використовуються в усьому світі, що свідчить про їхню ефективність і потенціал для "зеленого" фінансування.

Найважливіші індустріальні країни світу - США, Китай та Європейський Союз - очолюють цей список. Використання цього фінансового інструменту в цих країнах є гарним прикладом для розвитку зелених фінансів в Україні [62].

Кожна держава в процесі запровадження «зелених» облігацій обирає власні заходи заохочення для майбутніх емітентів «зелених» облігацій, приклади яких наведені табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Заходи заохочення різних країн світу емітентів «зелених» облігацій [30]

США	Позбавлення від податку муніципалітетів–емітентів; Надавання прямих грошових субсидій муніципалітетам від уряду з метою зниження процентної ставки по зеленим облігаціям; Надання податкових кредитів (інвестори в цінні папери отримують податковий кредит, муніципалітети–емітенти не платять відсотків)
Китай	Центральним банком при розрахунку ліквідності банків не враховуються банківські кредити на придбання зелених облігацій, пропонується пільгове ставлення до таких кредитів при розрахунках достатності капіталів банків Єврокомісія також неодноразово наголошувала про наміри знизити вимоги до капіталу для екологічно спрямованих банківських інвестицій
Бразилія	Звільнення від податку організацій–емітентів зелених облігацій, що реалізують проєкти у сфері вітроенергетики
Індія	Діють державні програми підтримки проєктів на забруднених ділянках (пільги надаються організаціям та муніципалітетам у разі проходження державної реєстрації проєктів)

Завдяки плідній співпраці України з провідними країнами світу та міжнародними фінансовими організаціями у сфері зелених фінансів, ринок зелених облігацій в Україні може стати фінансовим інструментом, який стане орієнтиром для економіки та екології країни.

2.4 Проблеми та перспективи розвитку зеленого кредитування в Україні

ESG-індикатори - це екологічні, соціальні та управлінські індикатори, тобто конкретні якісні та кількісні показники, які вимірюють вплив компанії на навколишнє середовище, суспільство та якість її управління.

Ці індикатори використовуються для оцінки сталого розвитку компанії та її етичної діяльності. Інвестори використовують ці критерії, щоб вирішити, чи інвестувати в компанію або підтримувати конкретні проекти.

Екологічні принципи показують зобов'язання компанії щодо захисту навколишнього середовища. Соціальні принципи показують, як компанія ставиться до своїх працівників, постачальників, клієнтів, партнерів та споживачів.

Щоб відповідати цим принципам, компанії повинні прагнути покращувати умови праці, розвивати своїх співробітників, забезпечувати гендерний баланс та інвестувати в соціальні проекти. Останній принцип стосується якості корпоративного управління: прозорості звітності, політики винагороди, відносин з акціонерами, ділової етики та боротьби з корупцією.

На перший погляд може здатися, що про яку важливість ESG-критеріїв може йти мова, коли українські міста майже щодня обстрілюють? Але це лише на перший погляд. Зруйновані міста потрібно відбудовувати, а для цього потрібні ресурси, в тому числі бюджетні.

Без застосування ESG-критеріїв буде складно отримати фінансування, що є важливою вимогою не лише для України, але й для будь-якої країни, яка хоче отримати фінансування від міжнародних організацій.

Відповідні політики та стандарти є обов'язковою умовою співпраці з багатьма (якщо не з усіма) іноземними партнерами, такими як DFC, ЄБРР, МФК та Світовий банк; без них українська економіка не зможе отримати значну вигоду від зовнішньої допомоги.

Навіть якщо кредити надаються повністю комерційними установами, наявність відповідних ESG-критеріїв може знизити відсоткову ставку за кредитами. Тому українські банки активно розвивають цей напрямок, визначають стратегії застосування ESG-критеріїв, формалізують їх та поступово інтегрують у свою діяльність.

Відповідальність за охорону навколишнього середовища є новим напрямком для нашої фінансової установи та всього українського банківського сектору. Іноземні банки пішли далі в цьому питанні. Деякі відділення іноземних банківських груп в Україні підраховують, скільки тепла вони використовують для обігріву своїх офісів, і чи надходить це тепло з вугілля, чи з екологічно чистої енергії.

Вони також відстежують, скільки кілометрів щороку проїжджають їхні співробітники на роботу і скільки забруднення вони викидають в атмосферу. Ця інформація узагальнюється на рівні банківської групи та отримує оцінку, яка має значний вплив на вартість запозичень у фінансовій установі.

Відомо, що екологічна ефективність фінансової установи полягає не лише в тому, скільки відходів та паперу вона виробляє щодня. Банкам важливо включати екологічні принципи у свої кредитні продукти та оцінювати ESG-ризики своїх клієнтів. Це означає уникати фінансування компаній, які завдають шкоди навколишньому середовищу, і натомість полегшувати умови фінансування для екологічно відповідальних компаній.

Донори, які підтримуватимуть економіку України у відновленні після важкої війни, прагнуть допомогти українцям зрозуміти концепцію ESG-стандартів і те, як їх можна застосувати у банківській та бізнес-політиці.

Вважаємо, що процес європейської інтеграції позитивно вплинув на розвиток «зеленого» банкінгу в Україні. Завдяки співпраці з міжнародними організаціями кредити на фінансування екологічних проектів стали значно дешевшими, ніж

кредити на інші цілі, що полегшує реалізацію проектів. Наприклад, у цьому вітчизняним банкам допомагають співробітники Німецького фонду міжнародного співробітництва (Sparkassenstiftung für internationale Kooperation).

Однак розвиток «зелених» банків обмежується низкою факторів, серед яких небажання більшості банків кредитувати екологічні проекти, брак знань про переваги існуючих схем проектного фінансування та невизначеність щодо сталості поточних «зелених» тарифів.

Однією з найбільших перешкод на шляху розвитку зеленого фінансування є створення механізмів, які б поєднували приватні та державні економічні цілі, оскільки банки є комерційними і тому не можуть бути "неприбутковими" організаціями в обох секторах.

Глобальні організації екологічного та економічного розвитку розробили набір принципів відповідального фінансування, щоб гарантувати, що вони можуть отримувати прибуток, одночасно фінансуючи суспільне благо сталого розвитку.

Цих принципів дотримуються 130 банків у 49 країнах світу із загальними активами понад 47 трильйонів доларів США. В Україні за цими принципами працюють два найбільші міжнародні банки - BNP Paribas та Crédit Agricole. Ці принципи є "рамками", які допомагають банкам розробляти свої стратегії та практики відповідно до соціальних та екологічних цілей.

Сьогодні вже не потрібно обирати між економічним розвитком та захистом довкілля - вони можуть йти пліч-о-пліч. Надання банками переваги зеленому фінансуванню сприятиме екологізації національної економіки, сприятиме сталому розвитку, створить прибуткові економічні можливості завдяки ефективному управлінню навколишнім середовищем, дозволить національному банківському сектору співпрацювати з міжнародними організаціями та глобальними банками у сфері екологізації та зменшить витрати на погіршення стану довкілля. Загальні результати впровадження Механізму зеленого банкінгу представлені в SWOT-аналізі в Таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – SWOT–аналіз «зеленого» банкінгу в Україні [63]

Сильні сторони	Можливості
Популяризація даного фінансового механізму на міжнародному рівні. Позитивний вплив на екологію, завдяки фінансуванню екологічно орієнтованих проєктів. Комплексний фактор, що допомагає міжсекторній інтеграції. Використання міжнародного досвіду та позитивних практик провідних країн світу. Співпраця з провідними міжнародними фінансовими організаціями в сфері «зеленого» фінансування	Приділення уваги проблемам із погіршення клімату та слідування концепції сталого розвитку. Поява нових можливостей для «зелених» банків. Підтримка з боку держави та міжнародних банків світу. Партнерство з новими провідними компаніями країни для отримання в процесі «зеленого» фінансування
Слабкі сторони	**Загрози**
Відсутність єдиного універсального визначення «зеленого» банкінгу на міжнародному рівні. Відсутність чітких світових стандартів в роботі даного механізму. Недостатність фінансового потенціалу країни банку для реалізації усіх « зелених» екологічних проєктів. Складність для банків зрозуміти можливість отримання прибутку від застосування механізму «зеленого» банкінгу, бо банки націлені на швидкий і гарантований прибуток. Дефіцит інформації. У багатьох випадках банкам не вистачає відкритої інформації про позичальників, що зменшує шанси банків точно оцінити ступінь екологічних ризиків окремого проєкту	Недостатність потрібної державної підтримки та законодавчого підґрунтя. Існування більш прибуткових проєктів із швидким та гарантованим отриманням прибутку. Відсутність спеціалізованих екопідрозділів в банках. Обмежене використання ідей сталого банкінгу. Наявність неузгодженості між політикою ризик–менеджменту та стратегії виконання «зеленого» кредитування. Невідповідність термінів погашення по «зеленому» кредитуванню окремих банків, у яких обмежені фінансові можливості, деякі банки відмовляються видавати довгострокові «зелені» кредити через порівняно недовгий строк погашення. Недостатність можливостей для здійснення аналізу. Банк не може в повному обсязі провести оцінку усіх ризиків та проблем пов'язаних з ними через брак потрібних інструментів для побудови моделі екологічних затрат, які можуть загрожувати майбутнім ризиком дефолту

Аналіз, наведений у таблиці 2.3, показує, що на даному етапі існують бар'єри та загрози для зеленого банкінгу. На жаль, використання "зелених" фінансових активів у розвитку "зелених" фінансів в Україні стримує низка викликів. По-перше, зелені ідеї не є пріоритетними для банківського сектору, оскільки українська банківська система наразі зайнята більш важливими економічними питаннями. По-друге, у більшості населення ще не сформоване "зелене" мислення. На відміну від розвинених країн, екологічне ставлення не є домінуючим і важливим фактором для людей.

Тема механізмів зеленого банкінгу недостатньо вивчена в зарубіжних наукових публікаціях, а основні спеціалізовані журнали з'явилися лише у 2015 р. Таким чином, зелений банкінг є однією з новітніх стратегій зеленого фінансування, яка зароджується як в Україні, так і в усьому світі.

Банківська політика перейшла від нейтральної позиції по відношенню до зеленого сектору до розуміння його ролі в еколого-ефективному управлінні ресурсами та соціальної відповідальності. Зелене фінансування стало для банківського сектору інструментом реалізації політики сталого розвитку шляхом посилення зобов'язань щодо аналізу екологічних та соціальних ризиків у процесі фінансування проектів.

Інструментарій, що використовуються для вирішення цих завдань, включає:

- організація ефективної співпраці між урядами, глобальними фінансовими установами та приватними клієнтами для розробки, вдосконалення та впровадження добровільних угод щодо оцінки практик зеленого банкінгу з метою усунення невідповідностей в умовах;
- державна підтримка для просування практик зеленого банкінгу через партнерство з ключовими гравцями, такими як регулятори, банківські асоціації, кредитні спілки та ринки цінних паперів.

Протягом наступних трьох років НБУ та МФК спільно працюватимуть над вирішенням наступних питань:

- розробка стратегії зеленого та сталого фінансування НБУ;
- розробка стандартів зеленого фінансування в Україні [64];
- оцінка здатності НБУ враховувати екологічну та соціальну політику при розробці вимог до управління екологічними та соціальними ризиками для банків;
- інформаційні програми для банків, організовані НБУ та МФК.

Крім того, уряд повинен надавати постійну підтримку та прийняти відповідне законодавство для ефективного сприяння екологічним ініціативам банків та їхніх ділових партнерів. Наприклад, шляхом зниження облікової ставки НБУ для банків, які фінансують екологічні програми.

Тому варто розробити стратегію розвитку зелених фінансів, включаючи:

- модернізацію існуючої правової бази та розробку нових правових рамок, правил і процедур для зелених фінансів на основі міжнародного права;
- розвиток інституційної бази для зелених фінансів;

- співпрацю із Зеленим кліматичним фондом для випуску облігацій;
- розробку нових зелених банківських інструментів;
- інтеграцію глобальної зеленої фінансової системи;
- розвиток необхідної інфраструктури.

Водночас не кожна країна може реалізувати програми з озеленення національної фінансової системи без залучення фінансових регуляторів.

Центральні банки відіграють важливу роль у розвитку зелених фінансів шляхом екологізації своєї діяльності, моніторингу динаміки розвитку зелених фінансів та сприяння екологізації фінансового сектору.

Фінансові регулятори розробляють керівні принципи, які стосуються:

- зелених фінансових продуктів;
- стандартів оцінки та управління екологічними та соціальними ризиками;
- для підтримки організації фінансової інфраструктури та покращення участі на ринку.

Таким чином, розвиток зелених фінансів в Україні сприятиме вирішенню екологічних проблем, таких як енергетична залежність України, застаріла система поводження з відходами, високий рівень забруднення повітря тощо. Ці проблеми змушують нас шукати практичні рішення. Розробити державні програми та пільгові банківські кредити для допомоги людям у придбанні та встановленні обладнання для сонячної енергетики. Допомога сім'ям на придбання та встановлення сонячних панелей та іншого енергозберігаючого обладнання; кредити на розробку проектів та іншого енергозберігаючого обладнання; кредити на розробку проектів передових технологій переробки пластику; державні субсидії на підтримку передових технологій переробки пластику. Розвиток електротранспорту шляхом зниження податків на електромобілі та підвищення податку на прибуток.

Вирішивши ці питання, Україна зможе покращити свою економічну, екологічну та соціальну ситуацію та реалізувати стратегію сталого розвитку.

З розвитком наукових концепцій "відповідального" банкінгу з'явилося кілька напрямків досліджень, які зосереджуються на діяльності фінансових установ, першочерговою метою яких не є максимізація економічної ефективності. Деякі дослідники описують екологічно відповідальний банкінг у контексті теорії "зеленого" банкінгу, яка прагне досягти балансу між фінансовим прибутком та ефективними маркетинговими стратегіями, а також вирішити різні екологічні проблеми, такі як зміна клімату, якість повітря та втрата біорізноманіття. Прихильники зеленого банкінгу вважають, що довгострокові економічні проекти, які враховують природні умови, є прибутковими, тоді як проекти, які реалізуються без урахування довгострокових екологічних наслідків, - ні. Хоча ці підходи відрізняються за змістом, вони принципово схожі в тому, що враховують неекономічні аспекти кредитних інвестицій.

ВИСНОВКИ

Основна ідеологія зелених фінансів - це абсолютна реалізація головної ідеології сталого розвитку. Сьогодні, згідно зі звітом Організації Об'єднаних Націй, 170 країн вже впровадили цю політику, і поширення зелених фінансів у світі продовжує зростати.

З розвитком наукових концепцій "відповідального" банкінгу з'явилося кілька напрямків досліджень, які зосереджуються на діяльності фінансових установ, першочерговою метою яких не є максимізація економічної ефективності. Деякі дослідники описують екологічно відповідальний банкінг у контексті теорії "зеленого" банкінгу, яка прагне досягти балансу між фінансовим прибутком та ефективними маркетинговими стратегіями, а також вирішити різні екологічні проблеми, такі як зміна клімату, якість повітря та втрата біорізноманіття. Прихильники зеленого банкінгу вважають, що довгострокові економічні проекти, які враховують природні умови, є прибутковими, тоді як проекти, які реалізуються без урахування довгострокових екологічних наслідків, - ні. Хоча ці підходи відрізняються за змістом, вони принципово схожі в тому, що враховують неекономічні аспекти кредитних інвестицій.

Проаналізувавши термін "зелені фінанси" та розглянувши його в науковій літературі, доходимо висновку, що єдиного визначення поняття не існує і що "зелені фінанси" охоплюють широкий спектр фінансових інструментів, механізмів та відносин, призначених для екологічно безпечних проектів, технологій та видів господарської діяльності, незалежно від форми власності.

У структурі зелених фінансів з'являються нові фінансові інструменти, які використовуються для фінансування "зелених" програм. Найбільш перспективними та ефективними "зеленими" фінансовими інструментами є спеціальні "зелені" облігації, "зелені" кредити та "зелені" державні фонди.

Основною складовою зелених фінансів є механізм зеленого банкінгу з характерними банківськими продуктами та інструментами, які вже почали з'являтися в українській банківській системі, але ще не набули розвитку.

Деякі з фінансових інструментів вищезгаданих механізмів зеленого фінансування вже активно використовуються банками, такі як "зелені" кредити та кредити на енергозбереження, і повинні поступово впроваджуватися на українському банківському ринку.

Наразі в Україні недостатньо розвинене законодавство щодо пільгових зелених кредитних продуктів, що перешкоджає швидкому та ефективному розвитку зеленого фінансування, тому ці продукти необхідно якнайшвидше активізувати.

На нашу думку, Україна потребує подальшого вдосконалення фінансових, організаційних та правових механізмів для досягнення сталого розвитку та реалізації порядку денного зеленої економіки, сприяння використанню зелених інвестицій у перспективних секторах економіки та використання позитивного міжнародного досвіду у цій сфері.

З’ясовано, що серед провідних "зелених" банків України найважливішим еко-банком є Укргазбанк, який слідує основним світовим тенденціям зеленого кредитування в таких сферах, як відновлювана енергетика та енергоефективність.

Було проаналізовано розвиток зеленого банкінгу на прикладі АТ "Укргазбанк" та виявлено, що банк пропонує "зелені" кредити для фінансування "зелених" проектів. Це переважно пільгові та гнучкі кредити, які, на відміну від традиційних "незелених" кредитів, пропонуються за нижчими, ніж ринкові, відсотковими ставками або з довшими строками погашення. Завдяки своїй екологічно чистій соціальній та екологічній політиці Укргазбанк має низку переваг у цій сфері, включаючи значну державну підтримку та підтримку міжнародних фінансових інституцій.

АТ "Укргазбанк" активно обслуговує корпоративних, малих та середніх підприємств і фізичних осіб у сфері "зеленого" кредитування. Банк постійно будує

нові відносини із зеленим сектором. Зелені кредити складають 30% від загального кредитного портфеля Укргазбанку.

Портфель "зелених" кредитів Укргазбанку постійно зростає, при цьому більшість кредитів припадає на сферу відновлюваної енергетики та енергоефективності. Зелені кредити стають все більш популярними як серед корпоративних, так і серед приватних клієнтів, але терміни погашення кредитів все ще короткі і погашення основної суми боргу не може бути гарантоване. «Укргазбанк» постійно впроваджує нові "зелені" продукти, активно співпрацює зі світовими фінансовими установами та має велику частку в загальному обсязі "зелених" кредитів.

Доведено, що заохочення розвитку екологічних програм банків потребує підтримки з боку держави та розробки відповідного законодавства. Держава має створювати належні умови роботи у сфері «зеленого» кредитування за яких банкам вигідно використовувати «зелені» продукти та послуги.

Зважаючи на роль банківського сектору в економіці та світовий досвід для банків розвиток зеленого фінансування є дуже перспективним напрямом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вернадский В. Биосфера и ноосфера. Айріс-прес, 2004. 576 с
2. Краснова І.В., Примостка Л. О., Лавренюк В.В. Кліматичні ризики у фінансовому бізнесі. *Проблеми економіки*. 2021. No3(49). С. 140–146. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-3-140-146
3. United Nations. Paris framework convention on climate change [Електронний ресурс] / *United Nations*. 2015. URL: http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09r01.pdf. (Дата звернення: 05.04.2024)
4. Bolton, Patrick & Luiz, Morgan & Pereira, Awazu & Silva, D & Samama, Frederic & Svartzman, Romain. (2020). The green swan Central banking and financial stability in the age of climate change. *Work papir*. Bank for International Settlments 2020. All rights reserved. URL: https://www.bis.org/publ/othp31.pdf (Дата звернення: 15.03.2024)
5. Краснова І. В., Примостка Л. О., Шевалдіна В. Г. Фінансові інновації в управлінні кліматичними ризиками *German International Journal of Modern Science*. 2021. № 11. P. 22–26.
6. Matter. *Sustainable company pension* [Electronic resource] Matterpension. URL:: https://matterpension.com/.(Дата звернення: 05.03.2024).
7. Prasetyo M.H. Green banking concept as a positioning strategy to gain brand image *First International Conference on Economics and Banking* / Edited by H.A. Buchory, M.F. Cahyandito. Atlantis Press, 2015. P. 13–17.
8. Kapoor N. et al. Green banking: a step towards sustainable development International Journal of Research in Management, Economics and Commerce. 2016. Vol. 7. P. 69–72.
9. San-Jose L., Retolaza J.L., Gutierrez-Goiria J. Are ethical banks different? A comparative analysis using the radical affinity index. *Journal of Business Ethics*. 2011. Vol. 100, Issue 1. P. 151–173

10. Paulet E., Parnaudeau M., Relano F. Banking with ethics: strategic moves and structural changes of the banking industry in the aftermath of the subprime mortgage crisis. *Journal of Business Ethics*. 2015. Vol. 131, Issue 1. P. 199–207.

11. Chew B.C., Tan L.H., Hamid S.R. Ethical banking in practice: a closer look at the Co-operative Bank UK PLC. *Qualitative Research in Financial Markets*. 2016. Vol. 8, Issue 1. P. 70–91

12. Butzbach O., Mettenheim K. Alternative banking and theory *Accounting, Economics, and Law: A Convivium*. 2015. Vol. 5, Issue 2. P. 105–171

13. Місіюк В. Екологічний кредит. URL: http://prosvit.org/екологічний-кредит. (Дата звернення: 05.03.2024).

14. Lalon, R.M. (2015). Green banking: going green. International Journal of Economics, *Finance and Management Sciences*, Vol. 3, Issue 1, 34–42.

15. Bahl, S. (2012). Green banking – the new strategic imperative. *Asian Journal of Research in Business, Economics and Management*, Vol. 2, Issue 2, 767–775.

16. Singh, H., Singh, B.P. (2013). An effective & resourceful contribution of green banking towards sustainability. *International Journal of Advances in Engineering Science and Technology*, Vol. 1, Issue 2, 41–45.

17. Bhardwaj, B.R., Malhotra, A. (2013). Green banking strategies: sustainability through corporate entrepreneurship. *Greener Journal of Business and Management Studies*, Vol. 3, Issue 4, 180–193.

18. Dotzour, M.G., Manning, S. (2002). Environmental banking. *A reprint from Tierra Grande, the Real Estate Center Journal*

19. The Equator principles [Electronic resource] // Equator principles. URL:: https://equator-principles.com/about/. (Дата звернення: 05.03.2024).

20. The Equator Principles. Do they make banks more sustainable? [Electronic resource] // UNEP. Inquiry working paper, 16/05 February, 2016. – P. 24. (Дата звернення: 23.03.2024).

21. EBA Action Plan on Sustainable Finance // European banking authority. – December 6. 2019. P. 21.

22. Discussion paper on management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firms (EBA/DP/2020/03) [Electronic resource] // The European Banking Authority. URL: https://www.eba.europa.eu/calendar/discussion-papermanagement-and-supervision-esg-risks-credit-institutions-and-investment. (Дата звернення: 06.03.2024).

23. ECB published final guide on climate-related and environmental risks for banks [Electronic resource] European Central Bank. URL: https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ssm.pr201127~5642 b6e68d.en.html. (Дата звернення: 06.03.2024).

24. Гриценко Л.Л. Особливості впровадження «зелених» фінансів в Україні. *Збірник тез «Проблеми та перспективи розвитку фінансово–кредитної системи»*: матеріали Міжнародної науково–практичної конференції (м. Суми, 22–24 листопада 2021 року) Суми: СумДУ. 2021.С. 176–179 стр.

25. Green Investment Banks: Innovative Public Financial Institutions Scaling up Private, Lowcarbon Investment. OECD, January 2017. URL: 60 http://www.keepeek.com/Digital–AssetManagement/oecd/financeandinvestment/green–investment–banks_9789264245129–en#.WlOS4lWnGCg. (Дата звернення: 05.03.2024).

26. Saigal, P. Green banking: a drive towards sustainability [Electronic resource] SDMIMD Conference, November 2016. – URL: https://www.researchgate.net/publication/343134880_GREEN_BANKING_A_DRIVE _TOWARDS_ SUSTAINABILITY. (Дата звернення: 05.02.2024)

27. Офіційний сайт «Climate Bonds Initiative». URL: https://www.climatebonds.net/ (Дата звернення: 16.03.2024)

28. Мороз В.В., Шепетько Р.І. Інституційне середовище неоіндустріалізації економіки України в світлі глобальних комплексних індексів *«Економічний часопис XXI»*. 2015. № 7–8 (2) С. 12–14

29. The financial system we need: from momentum to transformation. Inquiry Report. 2016. URL: http://unepinquiry. org/publication/the–financial–system–we–need–from–momentum–to–transformation. (дата звернення 28.04.2024)

30. Глобальний ринок зелених облігацій. URL: https://www.ukrgasbank.com/eco/global_2018 (дата звернення 18.04.2024)

31. Schmidt–Traub G., Sachs J.D. Financing Sustainable development: Implementing the SDGs through Effective Investment Strategies and Partnerships. - 2015.- P.156

32. Латишева О.В. Екологічні інвестиції: сучасний стан та перспективи їх впровадження в Україні для забезпечення сталого розвитку держави *Економічний вісник*. 2018.- №1 С. 59–65.

33. Добровольська О. В. «Зелені фінанси» як складова парадигми сталого розвитку *Бізнес Інформ*. 2018. № 5. С. 287–294

34. Ігнатченко А. С., Ковальов Б. Л., Федина С. М., Попова А. Г. Аналіз дефініційної основи терміна «екологічні (зелені) інвестиції» та їх класифікація. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 2. С. 138–148. DOI: https://doi.org/10.21272/mer.2020.88.12

35. Краснова І.В., Примостка Л. О. , Лавренюк В.В. Кліматичні ризики уфінансовому бізнесі. *Проблеми економіки*. 2021. No3(49). С. 140–146. DOI:https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-3-140-146

36. Краснова І.В., Примостка Л.О., Шевалдіна В.Г. Фінансові інноваціїв управлінні кліматичними ризиками *German International Journal of Modern Science*. 2021. No 11. P. 22–26. URI https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/36430 (Дата звернення: 05.05.2024)

37. Циганова Н.В., Жибер Т.В. Концептуальний підхід data-driven бюджетування інвестиційних проєктів для сталого розвитку України. *Фінанси України*. 2023. No 3. С. 27–43. URL: https://doi.org/10.33763/finukr2023.03.027(Дата звернення: 17.04.2024)

38. НБУ стримує кредитування «зеленої» енергетики. URL: http://finbalance.com.ua/news/NBU-strimu-kredituvannya-zeleno-enerhetiki---bankiri. (Дата звернення: 03.04.2024).

39. Офіційний сайт банку ProCredit [Електронний ресурс] URL: http://ru.procreditbank.com.ua (Дата звернення: 07.05.2024)

40. Екологічні стандарти АТ «ПроКредит Банк». URL:https://www.procreditbank.com.ua/eco/eco-standards/. (Дата звернення: 13.04.2024).

41. Офіційний сайт Уркгазбанку [Електронний ресурс] URL: https://www.ukrgasbank.com. (Дата звернення: 05.05.2024)

42. Офіційний сайт банку Credit Agricole [Електронний ресурс] URL: https://credit-agricole.ua. (Дата звернення: 05.03.2024)

43. Про електроенергетику Закон України від 16.10.1997 № 575/97-ВР [Електронний ресурс] URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр. (Дата звернення: 12.04.2024)

44. Аналітичний огляд оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Липень 2021 URL: https://mepr.gov.ua/news/33080.html (Дата звернення: 05.03.2024)

45. Design of Sustainable Financial System. Definitions and Concepts: Background Note. – UNEP (September 2016). URL: http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/1_Definitions_and_Concepts.pdf (Дата звернення: 05.03.2024)

46. Політика щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Policy_rozvytok-stalogo-finansuvannja_2025.pdf?v=7 (дата звернення 12.05.2024).

47. Проєкт «Цифрова адженда України – 2020»: Концептуальні засади. URL: https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf. (Дата звернення: 05.03.2024)

48. Річний звіт 2020 АБ «Укргазбанк». URL: https://www.ukrgasbank.com/upload/file/ugb_year_rport_2020.pdf. (Дата звернення: 05.03.2024)

49. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики [Електронний ресурс] / Офіційний сайт центру Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_sektor_eu_ukr.pdf.

50. Стан і перспективи розвитку зеленої економіки та зеленого бізнесу в Україні. Аналітична доповідь. URL: http://www.eep.org.ua. (Дата звернення: 18.05.2024)

51. Гацька Л. П. Тенденції екологізації фінансової системи, можливості для країн, що розвиваються URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgibin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJR&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=AP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=PSPE_prit_20 17_5_30. (Дата звернення: 05.03.2024)

52. Стимулювання відновлюваної енергетики в Україні за допомогою «зеленого» тарифа [Електронний ресурс] / *Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України*. URL: http://saee.gov.ua/documents/green–tariff.pdf. 54. Стратегія низькооевого розвитку України до 2050 року. URL: https://mepr.gov.ua/files/docs/Proekt/LEDS_ua_last.pdf.

53. Мацієвич М. Моніторинг кредитування і страхування природоохоронних заходів. *Світ фінансів*. 2017. №1(50). С. 115-125.

54. *Звіт про фінансову стабільність червень 2020 р* URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2023-H1.pdf?v=4 (дата звернення 12.05.2024).

55. Політика Національного банку України щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національног банку України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika–natsionalnogo–banku–ukrayini–schodo– rozvitku–stalogo–finansuvannya–na–period–do–2025–roku. (Дата звернення: 14.05.2024)/

56. Офіційний сайт Державного агентства енергоефективності та енергозбереження України: Зелені облігації: Еко–банкінг. URL: https://saee.gov.ua/uk (Дата звернення: 05.03.2024)

57. Глобальний ринок «зелених» економіки у 2018 році. URL: https://dualcitizeninc.com/global–green–economy–index/index.php#interior (Дата звернення: 15.04.2024)

58. Цілі сталого розвитку 2016–2030. URL: http://www.un.org.ua/ua/tsilirozvytku–tysiacholittia/tsili–staloho–rozvytku. (Дата звернення: 05.03.2024)

59. НКЦПФР схвалила Рекомендації щодо реалізації або фінансування проєктів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національної комісії по цінних паперах і фондовому ринку. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/nkcpfr–shvalila– rekomendaciyi–shchodo–realizaciyi–abo–finansuvannya–proektiv–ekologichnogo– spryamuvannya–shlyahom–emisiyi–zelenih–obligacij. (Дата звернення: 05.03.2024).

60. Фролов А. Зелені облігації в Україні як механізм залучення інвестицій в проєкти відновлюваної енергетики та енергоефективності. Урядовий портал. 2018. URL: http://saee.gov.ua/sites/default/files/8.%20A.%20Frolov.pdf (Дата звернення: 05.04.2024).

61. Зелені облігації як інструмент залучення фінансування в проєкти екологічного спрямування [Електронний ресурс] / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: https://saee.gov.ua/sites/default/files/SAEE_Frolov_25_09_2020.pdf. (Дата звернення: 16.03.2024).

62. Дима В. В. Фінансові інструменти стимулювання розвитку «зеленої» економіки в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 4. С. 182–187.

63. Зелені інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст [Електронний ресурс] / Офіційний сайт центру Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_ZELEN_INVEST.pdf(Дата звернення: 05.03.2024).

64. Національний банк та IFC спільно працюватимуть над розвитком «зеленого» фінансування [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного банку України.– Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy–bank–ta–ifc–spilno–pratsyuvatimut–nad–rozvitkom–zelenogo–finansuvanny (Дата звернення: 05.03.2024).